

CRROOM

nieuw

JAARCALENDER 1969

week	JANUARI							FEBRUARI							MARCH																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
2	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31											
3	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31																			
4	28	29	30	31																											
5																															
6																															
7																															
8																															
9																															
10																															
11																															
12																															
13																															
14																															
15																															
16																															
17																															
18																															
19																															
20																															
21																															
22																															
23																															
24																															
25																															
26																															
27																															
28																															
29																															
30																															
31																															
32																															
33																															
34																															
35																															
36																															
37																															
38																															
39																															
40																															
41																															
42																															
43																															
44																															
45																															
46																															
47																															
48																															
49																															
50																															
51																															
52																															
53																															
54																															
55																															
56																															
57																															
58																															
59																															
60																															
61																															
62																															
63																															
64																															
65																															
66																															
67																															
68																															
69																															
70																															
71																															
72																															
73																															
74																															
75																															
76																															
77																															
78																															
79																															
80																															
81																															
82																															
83																															

Naar eerst thans blijkt hebben de excessen, waarover de bekende psycholoog Hueting in de televisierubriek Achter het Nieuws zijn schokkende onthullingen heeft gedaan, een veel grotere omvang gehad dan aanvankelijk werd aangenomen. O.a. blijkt thans, dat de gruwelen zich ook op grote schaal in Australië en West-Indië hebben voltrokken.

Deze nieuwe onthullingen zijn overigens oude onthullingen, die zijn gedaan ver voor de geruchtmakende televisie-uitzending nl. in de sportkolommen van de NRC van 31 december 1968. (Voor degenen, die altijd naar onzuivere motieven zoeken: GRrOM verschijnt onder verantwoordelijkheid van een man, die tevens hoofdredacteur van de NRC is.)

Maar wat onthulde de NRC? Oordeelt u zelf. De 'cricketmedewerker' (?) van dit blad schreef op oudejaarsdag van het vorige jaar onder het kopje 'Australië wint met innings' het volgende:

"Australië heeft maandag de tweede testmatch met innings en 30 runs gewonnen en zal dus 3 januari te Sydney op voet van gelijkheid met de Westindiërs kunnen voortzetten. Bijna werd de beslissing tot de vijfde dag uitgesteld, want het laatste wicket der Caraïbiërs viel gisteren pas in de laatste over. Maandagmorgen raakten de bezoekers voor een toevoeging van 60 runs drie batsmen kwijt, waaronder Edwards, die primair bowler is en zaterdag in de paar overs, die na de terugtocht van Camacho

nog volgemaakt moesten worden, als 'nachtwaker' was ingezonden. Sobers en Nurse vochten verbeterd terug en hadden bij de thee, die met 203 voor 4 op het bord genuttigd werd, het totaal met meer dan 100 runs verhoogd. Toen hun partnership tot 134 was opgelopen, werd het gebroken door McKenzie die Sobers voor 67 lbw kreeg. Nurse moest tenslotte wijken met 74 achter zijn naam, als slachtoffer van Gleeson. De laatste vier Westindische batsmen droegen gezamenlijk 46 bij. Toen de executie werd voltrokken had West-Indië 280 runs in de boeken."

En even verder in deze hair-raising story heeft het: "Hij (ene Fredericks, red.) heeft een uitstekende kijk op de bal, maar vrijwel geen voetenwerk. En dat kan funest worden tegen sterke spinners. Gleeson, een wel zeer on-orthodoxe slowbowler, kreeg niet voor niets de mooie cijfers 5 voor 61 in de tweede innings. Op een snel wicket waarop de bal gelijkmatig opkomt, zijn de Westindiërs in hun element, maar tegen spin hebben de meesten onvoldoende verweer."

Tot zover de NRC. Een veelgehoorde opmerking naar aanleiding van de recente onthullingen is: Waarom dit alles nog eens ophalen? Dat weet toch iedereen?

Dit was voor ons aanleiding tot het houden van een snelle exclusieve enquête met name onder vertegenwoordigers van de jongere generaties. Onze speciale GRrOM-brigade legde hen in willekeurige volgorde

Zie verder pag. 14

GRrOM. 8 x pjr. Krant van de school voor de Journalistiek. RD-ADM: (J. van Workom) Palmstraat 22, Utrecht. T (030) 71 53 91. DRIJ: Elinkwijk, Utrecht. OPL: 400. AB: f 7,50 pjr. ZS: 190 x 300. DM: Offset. INZ: in overleg. AT: 1/1 pag. f 125,-; 1/2 f 75,-; 1/8 f 15,-; 2 x resp. f 230,-; f 135,-; f 25,-; 4 x resp. f 400,-; f 250,-; f 45,-; 6 x resp. f 515,-; f 330,-; f 58,-.

Bron: Handboek van de Nederlandse Pers, uitgave september 1968. GRrOM '69, januari/februari, vernieuwd. Samenstelling het redactie: Corinne Bevelander, Gédé van der Breggan, Piet van den Ende, Willem Kloppert, Pim Reinders, Gerrit Slotboom, Prescilla van Zoest, Paul Zijlstra. Voor de zaken zorgt Ton in't Veld. Daartoe maakt hij graag gebruik van het volgende gironummer (om te ontvangen): 1366190 t.n.v. School voor de Journalistiek Utrecht, met vermelding van GRrOM. Meest voorkomende redactiesadres: Palmstraat 22 Utrecht (School voor de Journalistiek) Voor telefonisch contact met de redactie: (030) 715391. Overname van artikelen alleen toegestaan met bronvermelding.

Toch weer GRrOM. Maar nu anders dan anders. De School voor de Journalistiek wordt (hopen we) steeds meer een "workshop", waarin we allemaal wat van elkaar leren. Net zo'n workshop moet, vinden we, de redactie van GRrOM zijn. Met GRrOM halen we de oude brommerige naam weer liefderijk binnen, maar als vlag voor een nieuwe lading. Geen krantje van de speelplaats en geen oudeheren-krantje, maar een blad waarin de Old Friends Younger than yesterday proberen te zijn en de Young Ones pogen .... bla, bla, bla, me neus!

Wat er echt aan de hand is? Voortaan ook personen in de redactie die vroeger werden aangeduid als "docenten". Op voet van gelijkheid.

Wat we hopen? Gewoon een goeie krant.

Wat we de eerste keer proberen? Een krant zonder baas. Daarom in dit nummer een nieuw soort hoofdartikel. Als alternatief voor het arbitraire commentaar van DE hoofdredacteur een pluriform hoofdartikel in de vorm van een verslag van een discussie, die de redactie heeft gevoerd over homofilie.

De krant is niet langer een "monsieur" maar een verzameling mannen en vrouwen.

HET REDAKTIE

waarover spraken zij? HOMOFILIE

Is homofilie een aanvaardbare zaak?
 ● "Ik wil homofilie aanvaarden op dezelfde grond als ik mezelf aanvaard als hetero-sexueel. Ben ik dat?"
 □ "Homofilie is gewoon een gegeven waar ik mee moet leven. Het bestaat en dus aanvaard ik het."
 ● "Ook als je er in je naaste omgeving mee wordt geconfronteerd moet je het volledig tolereren."
 ☆ "Het is gewoon een maatschappelijk verschijnsel als tientallen andere die ik ook aanvaard. Met alle consequenties

die daaraan vastzitten."

★ "Mijn beste vriendin is een lesbienne. Het is dus niet zo dat ik het alleen maar tolereer of aanvaard, maar ik ben er helemaal voor."

○ "Ik ben niet alleen voor homofilie, maar ook tegen heteroseksualiteit. Ik bedoel daarmee dat wij in een cultuur leven waarin heteroseksualiteit kunstmatig is, aangeprezen als het enig mogelijke,

terwijl ik geloof dat er zoveel gradaties zijn dat misschien het gros van de mensen in staat zou zijn tot biseksualiteit. Het zou waarschijnlijk goed zijn voor de maatschappij wanneer het niet alleen normaal zou zijn dat een vrouw een man kust, maar een man ook lief zou kunnen zijn voor een man, waarbij die vreemde stoerheid achterwege zou kunnen blijven."

□ "Ik wil nog even iets zeggen over de vraagstelling. Ik begrijp namelijk niet dat er gesproken wordt van aanvaarden. Het is waanzinnig om te zeggen: ik ben voor of tegen. Als je er nou gewoon van uit gaat dat ieder mens gelijk is en gelijke kansen moet hebben....."

★ "Ja, natuurlijk....."
 ".... nou, dan is toch dat hele gelul over aanvaarden of niet onzin. Je zit er gewoon middenin. Ik ken mezelf het recht niet toe om te zeggen: dat aanvaard ik."

★ "Jouw standpunt is dus: ik heb niet het recht een ander te verbieden of mijn wil op te leggen of wat dan ook."

□ "Ja, precies."

○ "We moeten ons ook goed realiseren dat het ons allemaal aangaat. Neem nou dat waarschuwen tegen snoepjes aanpakken van vreemde mannen, waar ik mee opgevoed ben. Vreemde mannen zijn vies. Het heeft mij vijftien jaar gekost voordat ik uit die jeugdfrustratie die in ons cultuurpatroon is ingebakken, in staat was me daar tegen af te zetten, en bijvoorbeeld de schoonheid van een mannenlichaam in kon zien."

★ "Maar het probleem ligt er dat waarschijnlijk een grote meerderheid homofilie niet aanvaardt en dat probleem is wel degelijk realiteit."

● "De oorzaak van de angst voor homofiele is enige eeuwen cultuurpatroon. En

er is slechts een minderheid die zich realiseert dat daarin verandering moet komen."

★ "Ja, dat zit in het cultuurpatroon: het wegduwen van dingen die je niet kent."

● "En de ekstra moeilijkheid met homofielen is, dat de grote massa niet alleen een vooroordeel heeft zoals tegenover kunstenaars, maar dat men ook bang is voor de gevaren, voornamelijk voor de kindertjes. En dat is een brok realiteit."

○ "Maar de realiteit is niet dat iedereen achter de homo's aanzit, de realiteit is dat er al verandering is. Ze hebben nu hun centrum in Amsterdam. Er is al tolerantie gegroeid."

"En nu gaan we dan meewerken."

★ "Ja.."

"Daar ben ik het mee eens."

□ "Het is voor het kind veel gevaarlijker als het van tevoren tegen vlezige mannen gewaarschuwd wordt, dan als het later als homofiel in de maatschappij terecht komt."

● "Maar je moet niet vergeten dat de mensen bang zijn om een homofiel als vriend of kennis te hebben. Want dan worden ze zelf ook weer anders bekeken....."

★ "Ach, dat is helemaal niet waar. Dat is onzin....."

● "Nee, luister nou even. Ze worden door hun omgeving gedwongen het weg te duwen. Het is heel moeilijk om die vicieuze cirkel te doorbreken."

★ "Als we hier nu over praten, zijn we dan niet bezig eerder het cultuurpatroon aan de kaak te stellen dan de homofilie? Want helemaal in de lijn van het verstikkend cultuurpatroon pakt Polak dat cultuurpatroon en legt het er nog eens bovenop als argument. Dat is de verstikking in optima forma."

○ "Ja, die onthouding van de Koninklijke Goedkeuring van het COC is weer een stap terug, omdat er al tolerantie begint te groeien. De maatschappij heeft al een stukje van de vicieuze cirkel doorbroken, maar Polak sluit die cirkel weer. De mensen van de Stichting Dialoog hebben het al erg goed begrepen. Zij willen niet alleen praten met homofielen, maar ook met bi- en heteroseksuelen."

Het probleem is dus opgeroepen door het cultuurpatroon. Wat kun je eraan doen?

● "Je moet onder ogen zien dat alletwee de mogelijkheden er zijn. En je moet zo eerlijk mogelijk zijn."

★ "Je moet proberen zoveel mogelijk met jouw middelen te zeggen: wij zijn mensen."

★ "Ik zou 1969 willen uitroepen tot het Jaar van de Homofielen. Ik zou ze aan het woord willen laten via radio, televisie en krant, zodat iedereen tot de overtuiging zou komen, dat het even normale mensen zijn

als wie dan ook."

○ "Ik geloof dat een aanvulling van de verklaring van de rechten van de mens heel goed zou zijn. Laten vaststellen door een groep geleerden dat er geen onderscheid is, dat het wegstoppen van homofielen even verwerpelijk is als het wegstoppen van negers. En evenals negerouders niet het kroeshaar van hun kinderen moeten proberen weg te kammen, zo moeten ouders ook niets tegen homofiele neigingen van hun kinderen ondernemen."

★ "Inderdaad, mensen die gezag hebben, zoals medici en sociologen, die zouden eens moeten zeggen dat het een normale zaak is."

● "Maar een socioloog, een man van de gedragswetenschap, zit in datzelfde cultuurpatroon."

○ "Ja, die hebben dezelfde vooringenomenheid."

● "Ik geloof dat je homofilie aanvaardbaar kunt maken door voortdurend te demonstreren en te protesteren. En dan niet alleen de homo's, maar samen met een grote groep sympatisanten. Ze moeten al-

Samenstelling:

CORINNE BEVELANDER
GERRIT SLOTBOOM

tijd alles zelf doen."

★ "Nee, niet demonstreren. Dat zet weer kwaad bloed. Dat maakt hen weer tot uitzondering."

□ "IK zou het toejuichen als de hele maatschappij zoals die nu is in elkaar sodemisterde. Maar laat ze met verbetering beginnen bij het onderwijs. Ze moeten de kinderen laten zien wat voor mensen er zijn en wat ze doen. Maar daar wil niemand geld aan spenderen. Je moet gewoon de televisie in de hele wereld inschakelen, mensen laten zien."

★ "Tja, ik vind het ontzettend moeilijk om er wat aan te doen. Als je die stappen terug ziet (Polak) dan mag alles van mij ook in elkaar flikkeren. Er zijn krachten aanwezig, maar met zo'n Polak gaat het de verkeerde kant weer op."

○ "Het enige dat je kunt verwachten is, dat je niet een soort Neurenberger watten gaat aannemen. Geef het COC en de Stichting Dialoog de ruimte. Dan ontstaat er een sfeertje waarin misschien wat begrip kan ontstaan."

conservatisme
paternalisme

minister veringa:
„... waarom zou ik nu
een beter inzicht
hebben?“

minister veringa:
„... het is allemaal
niet zo eenvoudig!“

zie pagina 15

BLOOT GEGEVEN

'n Nieuw ideeje van een pen-sabbelende en grommende redactie — een maandelijks kolommetje "bloot". Waarom? Daar gaat het nou juist om. Aan mij als vermeend deskundige de eer om hier als eerste op in te gaan. Binnen het bestek van dit hoogst serieuze, freudiaanse kolommetje. Vermoedelijk ligt ook hier het misverstand, ja, het onbegrip aan ten grondslag dat bloot identiek is met seks en seks met erotiek. Merkw aardig genoeg is dat inderdaad in druk eerder het geval dan in natura. Maar dat is een hoofdstuk of een kolommetje apart. En kwaadwillenden zouden er eens te meer een parallelle gedachtenkronkel in kunnen ontdekken als in de frase "liegen of het gedrukt staat".

Bloot dus, ook in de kolommen van Grrrom. Zou het meer abonnés opleveren en meer ingezonden stukken? In de huidige seks golf zou het interessant zijn om de uitwerking te bestuderen van een ploselinge seksinjectie in een keurige provinciale krant. Onbedoeld waagde de Leeuwarder Courant zich aan zo'n experiment-op-kleinere-schaal. (Nog) niet in beeld, maar in het taalgebruik. Schuttingwoorden, voorkomend in een gedicht of functioneel in een artikel, worden er niet meer geweerd. Reacties: geen, maar dan ook geen enkele. Nuchtere noorderlingen, worden er niet heet of koud van.

In het "warmere" westen van ons land kan dat wel eens anders liggen. Vergelijk maar de tabrijke opzeggings en boze stukschrijvers na seksinjecties in de Libelle of zelfs in het vakblad Sextant. Daar vliegen de geslachtsorganen de lezer bij wijze van spreken om de oren. Hoewel ze tot het dagelijks jargon van iedere redactie behoren, heb ik er geen behoefte aan die woorden uit te kramen. Ze staan hier dan ook niet. Kijk maar. Geen

ensor hoeft eraan te pas te komen.

Maar het mag, gerust, voor wie er behoefte aan heeft. En daar ligt geloof ik het kernpunt. Net als in Denemarken: voor wie er behoefte aan heeft staat er naast de melkwinkel een pornografiezaak. Open en bloot. Maar na een aanvallelijke stormloop blijkt de binnenlandse behoefte inmiddels gestabiliseerd. Het mag immers. De cliënteel bestaat uit een aantal behoeftigen, gefrustreerden, en eenzamen, en verder vooral uit buitenlandse soevenirjagers.

Het zal hier wel net zo gaan. Sextant vermeit zich nog met Jan Cremer in een wat infantiel en bijna ongebreideld gebruik van geslachtsorganen, in woord en beeld. De anale fase is men nauwelijks te boven. Het overgebleven sterke taboe op het mannelijk naakt is ook al aan het verdwijnen.

Als straks alles mag, beginnen we gewoon opnieuw. Zoals zo vaak in de historie. Dan is er niets meer aan om niets aan te hebben. Bloot slaat dood, wilt u het duidelijker geïllustreerd? Laten we dit kolommetje dus een hele tijd in ere houden. Al lijkt het een paradox, het zal meewerken aan onze geestelijke evolutie, het zal ons denken eerder zindelijker dan zinnelijker maken, en dat niet eens zozeer in seksuele zin.

Er is een tweede, nuchterder argument. Seks is een verkoopargument zonder meer gebleken. Vrouwelijk en mannelijk bloot spreekt de indirect reagerende vrouw evengoed aan als de direct reagerende man. De gedachten-associaties met eigen stille wensen zijn veel gewichtiger dan die met het aangeprezen produkt in kwestie. Een blote meid, die broeierig op een reep chocola ligt te smelten, heeft geen associatie met Toblerone, Suisse. Wel met de hunkering van een lezer. Zo is er ook geen directe associatie tussen Grrrom en dit bloot erbij. Maar het wordt wel gevreten. Breastsellers en bestsellers. GRRROM en biloot. Grrr en brrr. Daarom.

Bedrijfskunde

JACQUES SCHOENMAKERS

Het is een op zijn minst wat merkwaardige zaak geweest met de berichtgeving in de landelijke dagbladers t.a.v. de Shell-vestiging bij Moerdijk. Zo liet bijvoorbeeld de Volkskrant zich uitsluitend in lovende bewoordingen uit over het gunstige effect dat de vestiging zou hebben op de nijpende problemen van de werkgelegenheid in noordwestelijk Noord-Brabant. Het Algemeen Dagblad maakte het nog bont en wijdde zelfs een redactioneel commentaar aan de hele affaire. Daarin werd onder de kop "Falende planologen" de ruimtelijke ordenaars verweten dat ze in de "Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland" géén groot industrieterrein hadden gepland aan het Hollands Diep. Ja, ja, u leest het goed: er stond niet dat het juist de taak van de planologie en de ruimtelijke ordening is om niet alleen rekening te houden met de welVAART (werkgelegenheid, toenaming nationaal inkomen etc.), doch vooral om onze samenleving zodanig ruimtelijk te organiseren, dat ook het welZIJN op lange termijn zo goed mogelijk is gediend. Zo had er kunnen staan dat het daarom noodzakelijk is te verhinderen dat grote stedelijke gebieden aan elkaar groeien, hetgeen onherroepelijk moet leiden tot het aanwijzen van open landelijke - liefst uit recreatief oogpunt belangrijke - gebieden, waar tot elke prijs de milieuverontreiniging moet worden voorkomen.

Dit alles stond dus niet in het A.D. Behalve dat de redactie zich op nogal ongenueanceerde wijze aan de zijde van de grootindustrie schaarde, deelde zij en passant ook nog even een fikse klap uit aan de planologen. Want dat zijn immers rotjongens. Die verbeelden zich na jarenlange studies plannen te kunnen opstellen omtrent de meest wenselijke ontwikkeling van ons land. Natuurlijk mogen zij dat gerust doen, zij moeten evenwel niet zo irrefeel zijn te veronderstellen dat "das Kapital" daar dan ook rekening mee zou houden.

Over ditzelfde probleem hield laatst drs. J.W. Kurstjens, directeur van het Economisch-Technologisch Instituut in Noord-Brabant, een lezing. Eén van zijn stellingen was: "Het bedrijfsleven kiest de vestigingsplaats". Wel, dat zette bij ons de stekels eerst recht op, dat spreekt. We konden natuurlijk niet anders doen dan constateren dat het helaas vaak het geval is, doch vroegen hem of hij dit eigenlijk geen ongewenste ontwikkeling achtte. Wijzend op de Shell-vestiging informeerden wij of hij het ook niet wat goedkoop en onzindelijk vond de publieke opinie te beïnvloeden

met optimistische verhalen over nieuw te creëren werkgelegenheid. Bijval van het grote publiek is dan immers verzakerd, van deskundigen zou je evenwel mogen verwachten dat ze aan dit spel niet meedoen.

Uiteraard werd door de heer Kurstjens het aloude geschut weer in stelling gebracht: "Welzijn is slechts mogelijk dank zij welvaart". Maar wij traptten er niet meer in: het is een kwestie van optiek, de scherpstelling dient te geschieden op het welzijn en daarbinnen moet de welvaart zo krachtig mogelijk worden bevorderd. Hij was bereid dit tenslotte toe te geven: het bedrijfsleven kiest de vestigingsplaats uit door planologen aangegeven alternatieven.

Veel heeft deze erkenning niet om het lijf: de heer Kurstjens is een ambtenaar. De gehele planologie in Nederland is in handen van ambtenaren. Dat is triest want zij moeten zich, vaak tegen beter weten in, conformeren aan het establishment. Vandaar ook dit uitvoerige voorbeeld: DE FOUT LIGT BIJ DE OVERHEID. Of, zoals Prof. Heertje het in een interview met Joris van den Berg (V.N. 25-1-69) zegt: "Maar mijn hoofdbezwaar tegen het huidige regeringsbeleid is dat er zo weinig op de lange termijn wordt gekeken. Het kabinet-De Jong weet het conjunctuurbehoefte nog wel aardig op Keynesiaanse manier in het gareel te houden, maar het structuurbeleid en het denken op lange termijn komen geheel in de verdrinking. Een voorbeeld is de vestiging van de Shell-Petrochemische industrie in het Botlek (bedoeld is uiteraard Moerdijk, J.S.) gebied."

"En ook als je de behandeling van zulke vraagstukken ziet in de Kamer en in de pers, dan denk je wel eens dat het allemaal in dezelfde bak valt als de melkpreisverhoging, die natuurlijk ook belangrijk is, maar alleen voor het moment."

Met dit laatste kunnen wij het hartgrondig eens zijn. DE FOUT LIGT OOK BIJ DE PERS. Deze zou de ontwikkelingen zeer kritisch moeten begeleiden. Zoals de zaken nu staan is dit niet mogelijk. Enerzijds heeft men de beschikking over een zwaar bemende redactie voor de financieel-economische pagina, anderzijds laat men "het welzijn" op pagina 5 of zo over aan een goedwillende amateur (die soms tot overmaat van ramp ook nog gemeenteraads- of statenlid is). Dit is een ronduit scheve verhouding, die slechts kan worden rechtgetrokken door het in dienst nemen van DESKUNDIGEN op het terrein van de ruimtelijke ordening. H.H. Hoofdredacteuren: gooi er een "pagina welzijn" tegen aan.....

Naschrift:

We zouden wensen dat GRRrom een dagblad was. Inmiddels is het Plan 2000 van "Drie Rotterdamse Hoofden van Dienst" op indiscrete (Thomassen) wijze uitgelekt.

Berichtgeving in de pers was nu beter, zij het toch nog te oppervlakkig. Het probleem had meer diepgang gekregen door b.v. John K. Galbraith's "The New Industrial State" te raadplegen.

MO NO PO LIE SPEL VAN DE NTS

Resumé: Minister M. Klompé van CRM liet op 7 juni 1967 de Raad van Beheer van de NTS per brief weten dat twee procent van de opbrengsten van de radio- en televisiereclame bestemd zou zijn voor "uitgaven in het belang van de televisie". Zij dacht deze scherf van de reclamepot te besteden aan subsidies voor die instellingen, die voor de televisie belangrijk zijn. In haar brief noemde zij met name de School voor de Journalistiek; later werden ook de Filmacademie en de Toneelschool gegadigden. Minister Klompé verwachtte nadere bestedingsvoorstellen van de NTS.

In het artikel RECLAMEPOT DE MIST IN — chronologie van een verduistering — (KRANT 1 - oktober 1968) lieten wij zien hoe de NTS erin slaagde 60 procent van de reclamegelden (de toegekende 58 pct. plus de "twee procent") bij de kijk- en luistergelden te laten storten. De heer K. de Wilde (lid van het NTS-bestuur, lid van de Raad van Beheer, hoofd van de afdeling Personeel en Sociale Zaken, voorzitter van de televisie-sectie van de opleidingscommissie) noemde het motief voor het inpikken van de twee procent: "U mag best weten dat wij op dit punt met de minister van mening verschillen. Twee procent van de totale netto-reclameopbrengsten zou voor 1969 zo'n 1,2 miljoen gulden bedragen. Dat kan onmogelijk aan de door de minister genoemde instellingen gegeven worden. Zolang de minister er nog niet op aandringt naar de letter van haar brief te handelen, doen wij niets".

Mr. M.P. Bajetto, van de afdeling radio en televisie van CRM, liet weten dat van het ministerie helemaal geen initiatieven te verwachten zijn: "Het NTS-bestuur zal met plannen of suggesties moeten komen".

"De NTS heeft de begroting voor 1969 van studio Santbergen (opleidingsinstituut van de NTS — red.), maar dat zou ook veel te veel zijn. Als ik het zou willen geven, zou ik het toch niet kwijt-raken aan die instellingen", aldus de heer De Wilde.

Wij betwijfelden of de door De Wilde bedoelde scholen met de ruime ton van de NTS hun behoeften aan televisie-scholing konden bevredigen. Het leek ons nuttig te polsen hoe de kansen op televisie-scholing bij de filmacademie,

de toneelschool en de School voor de Journalistiek liggen.

Een deel van de leerlingen van de filmacademie in Amsterdam loopt het laatste (vierde) schooljaar vijf weken stage als floor-manager, cutter of script-girl in de Gooise televisiestudio's. Binnenkort beschikt de academie zelf ook over televisie-apparatuur. Het rijk zorgt voor drie professionele camera's, een video-recorder, een regietafel en een zestal monitors.

Deze apparatuur, ter waarde van zes ton, is echter bedoeld als een surrogaat voor het kostbare filmmateriaal. Voor elke leerling geeft het rijk vijf honderd gulden om te verfilmen, terwijl, volgens de directeur van de filmacademie A. Koolhaas, het minimum minstens 2500 gulden zou moeten zijn.

"De kans op werk voor mijn leerlingen neemt steeds meer toe. Er is een grote vraag naar visualiseerders. Het onderwijs bijvoorbeeld verschuift van lullen naar kijken. Het wordt tijd dat we voorkomen dat wij alle wetenschappelijke films in het buitenland moeten kopen. De film wordt hier in Nederland nog zwaar onderschat. In NTS-kringen heeft men gewoon minachting voor film".

Laboratorium

Koolhaas wil af van een monopolisering van de televisie-opleiding door de NTS en de omroeporganisaties, zoals in studio Santbergen het geval is, maar hij verwerpt ook het denkbeeld van televisie-afdelingen aan de diverse instituten.

Zijn gedachten gaan uit naar een soort televisie-vormingsinstituut. Behalve scholing zou er ook ruimte moeten zijn voor experimenten, zodat een "laboratorium voor communicatie" ontstaat. Voor een eerste aanzet is het volgens Koolhaas noodzakelijk dat de belanghebbers nu samenwerking zoeken.

Als mogelijke deelnemers aan dit project noemt hij de filmacademie, de School voor de Journalistiek, de toneelschool, de stichting Teleac, TNO/ZWO en de stichting Film en Wetenschap. Als beginkapitaal zouden de twee procent van de reclamegelden in een fonds gestort kunnen worden.

De instelling zou niet in 't Gooi

gevestigd moeten worden, maar contacten met Hilversum en Bussum blijven noodzakelijk om "sabotage van de omroepwereld tegen te gaan". Het materiaal dat die opleiding oplevert, zal immers in 't Gooi terecht moeten komen.

Academie

De denkbeelden van de heer H. Schaafsma, adjunct-directeur van de School voor de Journalistiek, tenderen sterk in dezelfde richting. Hij spreekt echter over een "academie voor communicatie". Deze academie zou gefinancierd kunnen worden met openbare middelen, reclamegelden en subsidies. Hij acht het fout dat de twee procent zo maar zonder meer aan de NTS toegewezen zijn.

Schaafsma is niet gelukkig met de monopoliepositie van Santbergen. "Ik vind elke bedrijfsopleiding uit den boze. Het doel wordt ermee beperkt. Een open opleiding zou functioneler zijn. Men hoeft zich dan niet helemaal op de bestaande toestand te richten, er kan ruimte gelaten worden voor experimenten. Wij moeten bijvoorbeeld nagaan wat de vorm voor betekenis heeft voor de informatie, ook bij televisie".

Een "academie voor communicatie" zou onder meer moeten beschikken over een technisch centrum met ervaren bedieningspersoneel. Om zo efficiënt mogelijk te kunnen werken zou Schaafsma zijn communicatiecentrum het liefst in Amsterdam zien. De meeste instellingen die voor hun onderwijs van de academie gebruik zouden maken, zijn dáár gevestigd.

Behalve aan een opleiding zou de academie ook onderdak kunnen bieden aan een open werkplaats, waar elke communicator zijn kennis en vaardigheid kan bijspijkeren. Hij hoeft dan geen speciale refresher-courses te volgen.

"Eigenlijk zou elke leerling van de School voor de Journalistiek op de school zelf al met de media vertrouwd gemaakt moeten worden. In de stage moet nog te veel geleerd worden wat op school, door de geringe faciliteiten, onmogelijk bijgebracht kan worden".

De medewerking van de NTS bij het opvangen en begeleiden van de stagiaires noemt Schaafsma goed. Hij voelt het meest voor een pragmatische aanpak en wil door samenwerking met de NTS de feitelijke situatie optimaal benutten.

Bij de heer de Wilde ligt nu een brief waarin nog eens het idee besproken

wordt van een talenpracticum – gefinancierd uit de twee procent – dat zowel door de NTS als door de School voor de Journalistiek gebruikt kan worden. Verder wordt in de brief gevraagd om een regeling voor het gebruik – met hulp van omroeperspersoneel – van studio's en montagekamers door leerlingen van de school. Schaafsma wees speciaal erop dat in de voorwaarden voor het verwerven van het eindexamen van de School de mogelijkheid is opgenomen om één van de werkstukken te maken in de vorm van een radio- of televisiedocumentaire.

Werkplaats

Eveneens uitzicht op een geldelijke tegemoetkoming van de NTS heeft de Amsterdamse toneelschool. In november 1967 heeft J. Kassies, directeur van deze school, de NTS verzocht steun te verlenen aan een drama-workshop. Kassies wil namelijk een werkplaats stichten waar auteurs samen met leerlingen van de toneelschool kunnen experimenteren met het schrijven en spelen van hoor- en kijkspelen.

In oktober 1968 had hij hierover een gesprek met de heren De Wilde en Strijkstra (hoofd afdeling opleiding van de NTS), waarin zij hun medewerking toezegden als Kassies met nadere bestedingsvoorstellen zou komen. Kassies wil de werkplaats koppelen aan een theaterschool, waarin de opleiding voor mime, dans, kleinkunst en toneel samengebracht worden.

Hij wil echter in elk geval vermijden, dat samenwerking met de NTS leidt tot vestiging van Gooise dependances aan de verschillende opleidingen. "Dit zou een culminatie van de macht van de NTS betekenen. En er moet juist een eind aan komen

Kassies heeft ook bezwaren tegen de regie-cursus zoals die op Santbergen gegeven wordt. "Regisseurs van diverse pluimage moeten op de scholen opgeleid worden, niet bij de NTS. Een televisiedrama-regisseur is een specialist en moet zijn vak op de toneelschool leren".

Tussen de scholen die belang hebben bij een televisie-opleiding bestaat geen formeel contact. Waarom niet? Kassies zegt het te druk te hebben met zijn theaterschool-plan. Koolhaas vindt dat samenwerking in eerste instantie een zaak is van de schoolbesturen en Schaafsma wil zich niet vastleggen op een bepaalde

samenwerkingsvorm om andere mogelijkheden niet af te snijden.

Conclusie

Alle drie streven ongeveer dezelfde belangen na. De visies van Koolhaas en Schaafsma stemmen zelfs nauw overeen. En toch vormen zij geen front om hun ideeën verwezenlijkt te krijgen. Elk "struggelt" nog voor zijn eigen "life".

Zou ieder niet het meest gebaat zijn bij een open Instituut voor Communicatie, of welke naam je er ook aan geeft? De filmacademie, de theaterschool, de School voor de Journalistiek en ook Santbergen hebben diverse ontmoetingspunten op het vlak van de maatschappij- en communicatieleer. Een communicatie-instituut maakt Santbergen overbodig. Iedere getalenteerde op het gebied van communicatie krijgt dan gelegenheid zich onbelemmerd te ontplooiën. Bovendien hoeft een onafhankelijke opleiding zich niet te richten op bestaande situaties. De weg naar experimenten en daarmee naar de hoogst noodzakelijke research is dan vrij.

Structuur

De vorming van een communicatie-instituut lijkt ons het meest ideaal. Met de twee procent zou een eerste aanloop gemaakt kunnen worden. Wij betwijfelen zelfs of 1,2 miljoen gulden wel voldoende is.

Maar ook als men dit plan niet haalbaar vindt, blijft de noodzaak van structuurverandering in het televisie-onderwijs, omdat de huidige situatie ook voor de bestuursleden van de NTS en de omroepen onbevredigend is. De heer de Wilde: "Wij zijn nog te veel aangewezen op toevallige aanloop. Kandidaten voor onze opleiding hebben wij soms in café's moeten oppikken. Het potentieel moet worden vergroot door mensen die al een vakopleiding achter de rug hebben.

Met dit laatste zijn wij het niet eens. Wij zijn, met Kassies, Koolhaas en Schaafsma, vóór integratie van televisiescholing in het vakonderwijs. Deze integratie is natuurlijk ook op andere manieren te verwezenlijken, als onafhankelijkheid van onderwijs en efficiënt

gebruik van de apparatuur maar voorop blijven staan.

Het is – zeer zacht gezegd – een vreemde situatie dat de minister van CRM alleen de NTS laat bepalen waar "de bijzondere uitgaven in het belang van de televisie" terecht zullen komen. Dit is een onverantwoorde delegering van haar taak, omdat de NTS – blijkens de woorden van de heer De Wilde, waarmee wij dit artikel openen – het belang van die uitgaven niet ziet.

Om te voorkomen dat het onderwijs op het gebied van de media nog meer verschaalt, zouden nog niet aan de omroep verknochte en verkochte politici de ministers van CRM en Onderwijs moeten dwingen zelf met plannen op tafel te komen. Bij het maken van die plannen dienen de ministers rekening te houden met de wensen van alle belanghebbenden. Het is niet onwaarschijnlijk dat de NTS dan blijft tegenwerken. In elk plan ziet de NTS een windmolen om tegen te vechten voor het behoud van haar monopoliepositie. Of niet?

GERT FOKKENS
JAN KEES HULSBOSCH

Specialisatie is op praktisch elk terrein in de wetenschap onvermijdelijk. Ook in de sectoren van de kunst is een delegeren van de werkzaamheden aan specialisten een noodzaak geworden.

In veel gevallen wordt de specialisatie als een noodzakelijk kwaad onderhouden. Wanneer de filmer Jean-Luc Godard meent het delegeren te kunnen beperken — door onder meer zonder script te werken — dan blijkt hij zich in de praktijk toch te vergissen: veel moderne kunst blijft de resultante van een samenwerking op specialistische basis. Een opmerkelijk verschijnsel in dit verband vormt de hedendaagse muziekpraktijk. Een belangrijk deel van het repertoire van de symfonie-orkesten (17e en 18e eeuwse muziek) is na de Tweede Wereldoorlog afgeroomd door talrijke barokensembles. Aanvankelijk diende I Musici als het (meest succesvolle) voorbeeld.

Mag nu het Concertgebouworkest, de Berliner Philharmoniker enz. geen Bach meer spelen? Inderdaad, het grote symfonieorkest is een "romantisch" apparaat, veel te log voor de solistische kamermuziekpraktijk van de barok, om maar te zwijgen van de bijzondere eisen stellende uitvoeringstechnieken op het gebied van de versieringskunst. De zgn. wezenlijke versieringen leveren minder problemen op, maar voor de willekeurige versieringen (de omspelingen, de coloreringen en diminuties) heeft de gemiddelde orkestmusicus geen sluitende opleiding gehad. Deze training heeft slechts een klein aantal specialisten ondergaan. Men heeft zich bij deze ontwikkeling min of meer neergelegd, in de provincie is het vaak meer min dan meer. De vaak lachwekkende pogingen doen de situatie alleen maar duidelijker uitkomen.

Een eigen inbreng is noodzakelijk, één en ander hangt samen met de relatie componist-uitvoerder, die in de romantiek ernstig werd verstoord. Men noteerde — immers voor eigen gebruik — schetsmatig. Mozart zou omvallen van het lachen (of van woede) wanneer hij de langzame delen van zijn pianoconcerten zó had horen uitvoeren als wij nu gewoon zijn te doen. Maar behalve een avontuurlijke geest, pionierszin, is musicologische kennis een niet minder groot vereiste. En dan begint het pas: op deze basis moet de techniek worden aangepast, lees: opnieuw aangeleerd ....

Ook hedendaagse partituren dienen doorgaans eerst 'vertaald' te worden. Per Orchestra van Franco D'atoni, een compositie

Pop is tegenwoordig — als je pop-Telegraaf Hitweek moet geloven — niet meer los te maken van een bepaalde mentaliteit. Een linkse mentaliteit wel te verstaan. Dat een groep goede muziek maakt is niet genoeg; ook met de mentaliteit van de musiezie moet het in orde zijn. Zijn de heren niet tegen de oorlog in Vietnam, tegen rassendiscriminatie en vóór het legaliseren van hash en LSD, dan deugt ook hun muziek niet.

Popliefhebbers die menen dat ook het omgekeerde waar is, zijn de afgelopen maanden bedrogen uitgekomen. The Byrds, The Beatles en The Rolling Stones maken nog steeds voortreffelijke pop, maar op de mentaliteit van de heren valt wel het een en ander aan te merken.

Leider Roger McGuinn van The Byrds bijvoorbeeld zag er geen been in naar Zuid-Afrika te gaan (waar, zoals bekend alleen maar mag worden opgetreden voor een uitsluitend blank of een uitsluitend zwart publiek), of hij vroeger nu met zijn Byrds nummers als *The times they are a-changing* had opgenomen of niet. Een van zijn medevogels was het daar niet mee eens en verliet spoorslags de groep. Een vervanger werd gezocht en gevonden en de groep vertrok naar Zuid-Afrika. De groep was nauwelijks terug of de zoveelste personeelwisseling voltrok zich. Een definitieve dit keer: The Byrds hielden op te bestaan. Gejammer onder de aanhangers van de groep die zes elpees maakte die stuk voor stuk hoogtepunten zijn in de geschiedenis van de moderne pop.

Gelukkig bracht — alweer — Hitweek gauw troost door het voor dit soort gebeurtenissen gereserveerde standaardartikelje waarin wordt uitgelegd dat een groep wel uit elkaar is gegaan, maar dat dit geen reden tot ongerustheid is. Want, zo pleegt Hitweek zijn eksklusieve lezerskring bij dergelijke gebeurlijkheden te verzekeren, "die jongens gaan nu heus niet in een sigarenzaak staan of zo". Nee, die jongens blijven gewoon gosie pop maken. Alleen nu met andere vogels dan vroeger, weetjewel.

Een ander voorbeeld. The Rolling Stones zijn, behalve omhooggefallen Barryspionnen, ook jongens die niet verstoken zijn van enig kommersjeel inzicht. Zo hadden zij tijdens het eerste drug-proces tegen Jagger en Richard de inderdaad uitstekende inval als intro voor hun single *We love you* een soort gevangenishoorspel te gebruiken, compleet met dichtdreunende sekdeuren. *We love you* werd, mede dankzij dit inge-

tie uit 1963, die nog steeds verbijstert door zijn ongekende klanksubtiliteiten, overigens meer een 'palet' dan een 'compositie', heeft een inleiding van tachtig foliovellen, het commentaar op de speeltechnieken die de orkestleden de sleutel van het stuk in handen geeft. Die moeten dus eerst doorgeworsteld worden. Het hoeft geen betoog, dat hier, in nauwelijks mindere mate dan voor de vroegste muziek, een specialisatie is vereist.

In zijn persoonlijke nota bij het ontwerpplan van Ton de Leeuw voor een mobiel ensemble (een soort reservoir aan I Musici voor hedendaagse muziek) stelde Kees van Baaren dat het op een onderschatting van de potentiële capaciteiten van de orkestmusici zou berusten, wanneer men zou veronderstellen dat de bestaande orkesten niet in staat zijn om ook de nieuwste muziek behoorlijk uit te voeren. Inderdaad berust het 'kunnen' in de eerste plaats op de technische basis. Musicologen zonder voldoende speeltechniek komen nergens, goed getrainde musici kunnen er — na de bijscholing — wel veel in bereiken. Een werkelijk groot toneelspeler (ik praat nog steeds over techniek) kan ook gemakkelijk alle stijlen leren beheersen. Maar, kan men zich dan afvragen, waarom mobiele, gespecialiseerde ensembles wanneer er specialistische dirigenten zijn? (En waarom het begrip specialistische dirigenten gehanteerd wanneer een dirigent met een uitstekende techniek in principe ook de muziek van na 1950 aan moet kunnen?)

Tja, nu komen we aan een pijnlijk hoofdstuk. Maar laten we eerst even verduidelijken dat de toestand inderdaad verbetering behoeft. In zijn plan heeft de Leeuw een tabel samengesteld waarin vijf representatieve componisten (Berio, Boulez, Cage, Stockhausen, Xenakis) ondergebracht zijn met hun hoofdwerken (3 à 4). Daarvan bleek in de jaren 1960 - 1965 slechts een tweetal (van Pierre Boulez) te zijn gespeeld. Ik herhaal: in Nederland hebben het in al die jaren slechts twee composities tot een openbare uitvoering gebracht. Zo zijn de belangrijkste werken van Stockhausen (Gruppen, Carré) in Nederland volstrekt onbekend.

De situatie valt misschien het best te schetsen door een vergelijking te maken. Stelt u zich eens voor dat wij uit de Romantiek alleen maar werden geconfronteerd met Heinrich Marschner, Niels Gade, Karl de Beriot, Ferdinand de Ries en Peter Lindpaintner en daarnaast nog wat 'losse' werken hoorden van beginnende componisten via een concours. Let wel: in de plaats van Schubert, Chopin, Wagner en Brahms. Kortom, wanneer gerenommeerde

ken op de aktualiteit een van de grootste verkooppakketten uit hun loopbaan.

"Komaan", dachten dus de heren, toen ze een maand of wat geleden een nieuwe single moesten maken, "laten wij weer aansluiten bij de aktualiteit en een nummer schrijven, dat de lof zingt van de straatguerrilla". Zo kwam het nummer *Streetfighter* men op de band te staan. Een heel redelijk muziekstuk, daar gaat niets vanaf. Een muziekstuk bovendien dat nog een ekstra publiciteitssteun kreeg door een draaiverbod tijdens de met veel rumoer omgeven konventie van de Amerikaanse democratische partij.

Tot zover was alles dik in orde. Hitweek riep hoera en stelde de Stones ten voorbeeld aan "Ops" Lennon die het in zijn bol had gehaald in zijn nummer *Revolution* te zingen dat hij in revoluutse geen brood zag. Jagers werkelijke mening over demonstraties en dergelijke verzweg Hitweek wijselijk. In vele interviews (het eerste dateert al uit 1964) immers verkondigde Mick: "Wij zien niets in demonstraties en zullen er ook nooit aan meedoen, maar we hebben alle begrip voor mensen die dat wel doen", of woorden van soortgelijke strekking. Natuurlijk heeft Jagger "alle begrip" voor andersdenkenden. Hij moet wel, want maakt hij ze uit voor idioten, dan verliest hij een aantal fans en dus geld. Dit alles maakt echter de oprechtheid van de zanger met de beste stage-act van alle Britse groepen wel wat twijfelachtig.

John Lennon tenslotte. Het is wel bedroevend te moeten constateren dat juist Lennon, duidelijk de sterkste en boeiendste persoonlijkheid van het drietal dat hier aan de orde is, McGuinn en Jagger in hypokrisie nog weet te overtreffen. Tegen de door Lennon gezongen flip van *Hey Jude* hief Hitweek terecht onmiddellijk de waarschuwende vinger. Lennon die zingt dat revoluutse zinloos is, dat kan toch niet! Lennon, die zijn ideeën voor de BBC-kijkers nog wat toelichtte, kreeg overigens al gauw de gelegenheid te tonen dat ook hij een kommersjele rakker is.

Op de dubbel-elpee van The Beatles staat een andere versie van *Revolution*. Langzamer, en met koortjes die de oorspronkelijke tekst wat afzwakken. John had zijn conclusies getrokken uit de kritiek.

Het is duidelijk: popliefhebbers die verband willen leggen tussen muziek en mentaliteit moeten nu maar een konsekwent worden en een flink deel van hun platenbezit opruimen. Of ... bedenken dat de muziek van een groep niet beter of slechter

orkesten weigeren de werken van Stockhausen e.s. te spelen (lees ter verduidelijking maar: de symfonieën van Brahms, waarom niet), dan is er iets aan de hand dat een nadere belichting vraagt.

Welnu, de dirigenten in Nederland – een enkele uitgezonderd – willen niet. Zij houden het publiek (en ook een deel van de pers) zoet met enkele premieres per seizoen van composities, die inmiddels in alle muziekcentra hun – ahem – waarde hebben bewezen. Wie werden er aangetrokken (naast Paul Hupperts, Roelof Krol, Charles de Wolff)? Rosbaud, Bour, Boulez, Maderno, Travis. Wie kwamen er nog meer over om ons onze jaarlijkse portie toe te dienen? Simonovitch, Cerha, Masson. Voor festivals doet men een beroep op buitenlandse dirigenten. En op die manier ontstaat een apart lichaam voor moderne muziek; een noodoplossing. Dat wel.

Zij nu onze symfonie-orkesten te vergelijken met stervende lichamen, die zo nu en dan met enkele injecties worden opgepept? Enkele provincie-orkesten behoren zonder meer tot deze categorie. En de vier centrale ensembles? Spreken we (voorlopig) maar van zieke lichamen.

Een conferentie van de dr. E. Boekmanstichting (Keizersgracht 609, Amsterdam); publicatie nr. 4, Bijleveld, Utrecht) gehouden op 17 en 18 november 1967 was gewijd – de tweede in zijn soort – aan het probleem van de eigentijdse composities en hun kans op uitvoering. Ik hoorde van professor Stuiveling een nuttige uiteenzetting over de schrijversaktie en de resultaten daarvan, (componisten kennen ook een aktie, maar daar heeft niemand ooit van gehoord) en van André Jurrens een overzichtelijk exposé over de praktijk van de Stichting Donemus (die zich onder meer over de partituren van de Nederlandse componist ontfermt). Maar van wie ik niets hoorde ..... de dirigenten. Waren ze dan niet uitgenodigd? wis en waarachtig wel!

Conclusie: specialiteit is in onze tijd noodzakelijk. In dit geval – de Nederlandse muziekpraktijk – een noodzakelijk kwaad. Het Haagse ensemble voor nieuwe muziek (Residentie Orkest), de slagwerkgroep Amsterdam (Concertgebouw Orkest) en kleinere gezelschappen als het Danzi Kwintet en het Gaudeamus Kwartet enerzijds en ensembles als Syntagma Musicum en Studio Laren voor de middeleeuwse en de renaissance-muziek anderzijds hebben de weg getoond die nu door meerderen bewandeld zal moeten worden. Over het 'hoe' een volgende keer.

wordt door een optreden in Zuid-Afrika of het soms hypokriete gedrag dat voor een succesvol zakenman nu eenmaal onvermijdelijk is. Met de mentaliteit van de hier aan de kaak gestelde heren is wel iets mis, dat is waar, maar dat is een heel ander chapter.

SPORT Vervolg van pag. 2
een aantal termen voor. Daarbij bleek, dat een van de meest verbreide veronderstellingen is, dat cricket een soort balspel is.

Hieronder volgende enkele reacties van de ondervraagden:
Innings: het vangen van de bal; een rondje; de opmars ter teams; collecte ten bate van oud-cricketers. Wicket: een biezen mandje met ballen; een sluwe overtreding, enkele stokjes.

PIET VAN DEN ENDE

Over: er is iets fout gedaan en men begint opnieuw; Nachtwaker: de man die 's nachts voor de stokjes zorgt. Run: heen en weer rennen tussen twee punten. Batsman: een minder goede man; een man met een bat; slagman; man (soort Frederik Fluweel), die verzameling stokken in een leren zak ronddraagt. Bowler: supporter met bolhoed. Slow bowler: supporter zonder bolhoed. Spinner: terreinknecht. LBW: low budget wicket (d.i. zeer goedkope stokjes). Thee: verdorde grasmat. Testmatch: proeflucifer.

Daar willen we het maar bij laten voor wat de resultaten van het onderzoek betreft. Het wanbegrip is ronduit ontstellend. Dat is duidelijk. Tijdens dit onderzoek is ons nog iets duidelijk geworden. Zoals zo vaak moet ook dit slecht-geinformeerd-zijn worden toegeschreven aan het tekortschieten van het onderwijs.

Wat lezen we n.l. in een bekend, veel door scholieren geraadpleegd standaardwerk:

"Cricket is een zeker balspel in de open lucht, uit Engeland afkomstig gespeeld door twee partijen, elk meestal van elf personen; de batsman van de ene partij verdedigt zijn wicket – gevormd door drie stokken, dicht naast elkaar in de grond gestoken, met twee dwarsstaafjes erop – tegen de bal, die geworpen wordt door een speler van de tegenpartij, terwijl de overige spelers van die partij in het veld staan om de bal te vangen of tegen te houden."

De schrijver van bovenstaande heet Van Dale. Spreek uit: Ven Deel. Vandaar!

conservatisme paternalisme

Onderstaand artikel werd geschreven naar aanleiding van een gesprek dat enkele leerlingen van de L.T.S. Zeezwaluwhof in Den Haag voerden met minister Veringa en staatssecretaris Grosheide

"Minister, acht u ons, met onze vorming, in staat bij verkiezingen op reële wijze te stemmen?" Veringa: Waarom zou ik nu beter kunnen stemmen? Dat bedoel ik heel eerlijk, waarom zou ik nu een beter inzicht hebben? Leerling: Wij krijgen te weinig lessen om diep genoeg op politieke zaken te kunnen ingaan. Bij andere soorten onderwijs gebeurt dat veel meer. Wij hebben maar vier uur algemene vorming in de week. Studenten converseren onder het eten over politiek, maar wij hebben daar geen tijd voor, wij zien elkaar niet meer na het werk. Grosheide: Maar waarom zou je, met wat je op de H.B.S. leert, beter kunnen stemmen? Leerling: Omdat je dan veel beter begrijpt waar het over gaat.

Veringa: Mijn stem is toch niet meer? Het is ook één stem. Ik geloof niet dat jullie niet goed zouden kunnen stemmen. Leerling: Waarom kreeg de Boerenpartij zoveel stemmen? Koekoek sprak de mensen aan. Bij andere politici is het contact vaak zo moeilijk, omdat zij voor ons moeilijk te begrijpen taal spreken. En op school hebben we te weinig tijd om erover te praten. Veringa: In ons onderwijs wordt in het algemeen minder gedaan aan de vorming tot goed staatsburger en aan het bijbrengen van spreekvaardigheid dan in andere landen. Maar wij hebben toch wel een goed onderwijsstelsel. Jullie vraag is ook een aanklacht tegen de politici.

In Nederland volgt veertig procent van de scholieren, na het verlaten van de Lagere School, onderwijs aan een L.T.S.. Drie honderdduizend scholieren leren daar een vak. Soms een vak, dat over tien jaar niet meer bestaat. Van een bewuste keuze is nooit sprake geweest. De maatschappij heeft veertig procent van de bevolking nodig als handarbeider. De opleiding tot vakman moet, na een basisopleiding aan de L.T.S., in het bedrijfsleven worden voltooid. De overgang naar het bedrijfsleven is derhalve een kwestie van scholing. Maar het bedrijfsleven is gevoelig voor de conjunctuur. Het neemt alleen nieuwe mensen aan als de conjunctuur gunstig is. Die mensen – de bedrijfsjeugd – moeten zich eerst productief tonen, alvorens het bedrijf naar

eigen inzicht al dan niet een leerovereenkomst aangaat.

De bedrijfsjeugd kan dan avond- en middagcursussen (vervolgcursussen) aan een L.T.S. volgen. Maar als de conjunctuur daalt, en er ontslagen vallen, vervalt de leerovereenkomst ook en kan de studie vaak niet worden afgemaakt.

Een diploma biedt vrijwel geen financieel voordeel. De beroepen zijn niet beschermd. Alleen rijksinstellingen eisen een diploma. Het particuliere bedrijf is niet verplicht voor een diploma te betalen. De bedrijfsjeugd, die vakonderwijs volgt, betaalt veelal zelf boeken, leermiddelen cursusgeld. Sommige bedrijven vergoeden deze kosten, andere niet.

Bij de behandeling van de onderwijsbegroting voor 1968 werd besloten dat het cursusgeld zou worden verhoogd tot zestig gulden. Leerlingen met en zonder leerovereenkomst moesten cursusgeld gaan betalen. Tot dan toe gold dat alleen voor leerlingen zonder leerovereenkomst. De regeling is op één augustus 1968 ingegaan.

Op zeven juni had de Aktiegroep Zeezwaluwhof – een groep leerlingen van de School Voor Individueel Technisch Onderwijs Zeezwaluwhof in Den Haag – al protest tegen het Kamerbesluit aangetekend. Voor hen was de invoering/verhoging van het cursusgeld de bekende druppel, die .... ja. Er werd aktie gevoerd. De groep kreeg daarbij hulp van directeur Dijkshoorn, maar niet van de vakbonden, die 'niet thuis' gaven. De aktie resulteerde in een drie uur durend gesprek op veertien november met minister Veringa en staatssecretaris Grosheide.

De aktiegroep heeft zich wekenlang op vrije avonden door middel van een rollenspel op het gesprek voorbereid. Zij stelde de minister een aantal concrete vragen. Hij toonde veel begrip en belangstelling en maakte grappige opmerkingen, maar het geven van concrete antwoorden ging hij opzettelijk uit de weg.

WAAROM, excellentie, moet nu op eens iedereen cursusgeld betalen, waarom is ons onderwijs niet kosteloos? Door ons diploma verdienen wij als volwassenen niets meer dan de collega's zonder papieren. Maatschappij en bedrijf profiteren in de eerste plaats van de eventueel verworven kennis en vaardigheid. Maar wij moeten nu weer extra bijdragen in de kosten. Mensen uit onze groep vragen niet in de eerste plaats om meer salaris op grond van papieren, maar om vrijstelling van kosten voor ons onderwijs, zelfs van het vaak dure leermlidelenpakket.

Zouden sommige overheidsinstanties het cursusgeld voor hun leerlingen betalen, omdat zij het wel te veel voor hen vinden? Sommige particuliere bedrijven (metaal) betalen hun leerlingen het cursusgeld ook terug, en mogen dat dan van de belasting aftrekken. Zo komt er ook niets in de schatkist. Andere bedrijven (bouw) betalen niets terug, zodat er op school jongens zijn die niets hoeven te betalen en jongens die alles zelf moeten betalen.

Waren die zestig gulden nodig om ons iets voor ons onderwijs te laten over hebben, zoals men vaak stelt? Weet u dan dat wij voor boeken en zo meestal meer dan honderd gulden moeten betalen, dat wij 's avonds hele einden door slecht weer moeten rijden, dat wij veel gezelligheid moeten missen voor in hoofdzaak vaktechnisch onderwijs voor functies, die misschien over tien jaar niet meer bestaan?

Het is toch mogelijk dat de door u voor te stellen financiële maatregelen voor studenten geen doorgang vinden, omdat ze bijvoorbeeld door de Kamer worden verworpen. Gaat onze cursusgeldverhoging dan toch gewoon door? Waarom praat u wel eerst met studenten, maar niet met ons. Wij geven toe dat zij zich als groep beter lenen voor een gesprek met u dan wij, maar is dat nu niet juist het kernpunt? In onze zwakte hebben wij de klap slechts te incasseren, zoals wij ook de werkloosheidsklap incasseerden.

De antwoorden van de minister en de staatssecretaris op de eerste reeks vragen luiden: ja, daar zit wel wat in, het is goed dat wij dit nu eens horen, waarom hebben wij dit niet eerder gehoord, wij doen ons best, het is allemaal niet zo eenvoudig.

U hebt over de zes miljard voor onderwijsuitgaven geschreven: "Hiervan profiteren nog te weinig de maatschappelijke groepen met de lage inkomens." Waarom moeten wij dan nu nog meer gaan betalen, of krijgen wij gewoon tekort aan onderwijs?

Omdat de basisopleiding aan de L.T.S. in het bedrijfsleven moet worden voltooid, vinden wij de overgang naar het bedrijfsleven een scholingszaak. Maar omdat dat bedrijfsleven conjunctuurgevoelig is, hebben wij nooit de zekerheid dat we een reeds jaren aangevangen studie op de L.T.S. kunnen afmaken. Voor andere opleidingen vindt men een onderbreking ontoelaatbaar, dus lijkt dit ons voor onze opleiding ook ontoelaatbaar.

De studenten hebben veel voordelen van hun studie. Dat is uitstekend, maar wij dienen toch ook optimaal gevormd te worden? Medezeggenschap is mooi, maar wie leert ons praten? Wij weten niet wie bij u nu eigenlijk regelmatig onze onderwijs- en vormingsbelangen bepleit. Welke organisatie vindt u het meest geschikt om die belangen voor ons te behartigen? De vakbonden doen niets.

Onze directeur zei: Als Nederland wist was jullie tekort wordt gedaan, zou men belangrijke verbeteringen voor de vorming bedrijfsjeugd binnen korte tijd verwezenlijken. Wij vinden dat het parlement en het hele Nederlandse publiek heel slecht worden voorgelicht over onze zaak, een zaak die veertig procent van onze bevolking direkt betreft. Wij zijn niet in staat de publieke opinie te beïnvloeden. Niemand kan dat beter doen dan u. Wilt u dit voor ons doen door zo spoedig mogelijk het parlement in het openbaar uw inzichten over deze zaak mee te delen?

Veringa en Grosheide hebben aandachtig geluisterd. Ze hadden veel begrip voor de grieven van de aktiegroep. Ze hebben de vragen ook beantwoord, maar dan weer op die lullige manier van niet ja of nee zeggen, maar van alles een beetje. Natuurlijk, ze deden hun best om simpele uiteenzettingen te geven, maar het was wel wat erg simpel. Om maar niet te zeggen: sympathieke verneukerij. Een paar voorbeelden:

De eerste vraag ging over de gelijkshakeling van leerlingen met en leerlingen zonder leerovereenkomst. Beide groepen moeten nu cursusgeld gaan betalen.

Vraag: Waarom worden beide groepen vrijgesteld van het betalen van cursus-

geld?

Grosheide antwoordde hierop dat van iedere honderd gulden belastinggeld ruim zeven gulden aan het onderwijs wordt besteed. "Een heel klein deel van dat geld komt uit de cursusgelden. Maar dat kunnen wij zo slecht missen, omdat we die cursussen zo graag willen laten lopen. En daarom is het zo moeilijk om op een gegeven moment te zeggen: nou, schaf dan die cursusgelden maar af, want dan missen we weer een paar miljoen en met die paar miljoen zouden we dan weer niet kunnen werken."

De principiële vraag: waarom is ons onderwijs niet kosteloos, bleef op de achtergrond.

Een andere vraag: Excellentie: weet u dat wij later veelal als gediplomeerden evenveel verdienen als onze collega's zonder papieren?

De excellentie: Maar als je je papier hebt, schilder je dan niet beter?

Leerling: Je schildert niet beter, maar je weet meer van je vak. Maar het blijft de goedheid van je patroon. Als een student zijn papier heeft, dan weet hij dat daarmee een bepaalde geldelijke beloning kan verwachten. Veringa: Door de studie en het diploma krijg je wel meer plezier in je werk. Leerling: Dat is waar. Je kunt bij de mensen waar je werkt, vertellen waarom je iets doet.

Veringa: In Nederland heeft men nu eenmaal veel waardering voor iemand, die gestudeerd heeft. Vooral bij de overheid tellen papieren wel erg sterk. Het wordt wel minder. In het bedrijfsleven kijkt de baas niet alleen naar het diploma, hij let ook op wat de man eigenlijk kan.

Leerling: Ja, maar iemand, die voor ingenieur heeft gestudeerd, weet dat hij alleen op grond van dat papiertje veel meer verdient dan iemand die even knap is, maar alleen door omstandigheden dat papiertje niet heeft kunnen halen.

Grosheide: Er is eens uitgezocht hoeveel mensen in het bedrijfsleven bijvoorbeeld een ingenieursfunctie hebben, zonder diploma. Dat zijn er veel. Leerling: Maar verdienen die evenveel? Grosheide: Ja.

Nog een vraag: Het is toch mogelijk dat de door u voor te stellen financiële maatregelen inzake studenten geen doorgang vinden, omdat ze bijvoorbeeld door de kamer worden verworpen. Gaat dan onze cursusgeldverhoging toch gewoon door?

Veringa: Een verhoging is noodzakelijk omdat er geld nodig is. Wat is nu billijk: allen betalen of slechts een bepaalde groep van de bevolking? Wij kunnen wel zeggen, dat er in onze regeringsperiode geen verhoging meer zal komen.

De aktiegroep vroeg zich af waarom er zonder nadere toelichting zestig gulden moest worden betaald, terwijl de aangekondigde studiekostenverhoging vande studenten zonder meer werd ingetrokken. "Wij geven toe, dat de studenten als groep zich beter lenen tot overleg met u dan wij. Maar is dit nu niet juist het kernpunt?"

Veringa: Als bij de studenten het collegegeld was verhoogd, was dat hetzelfde geweest. Maar bij hen ging het om de inschrijfgelden.

Aktiegroep: "Niemand van ons of de leraren was bereid te trachten de sfeer, waarin het gesprek plaats had in woorden te vangen. Slechts zij, die bij ons waren zullen de werkelijke sfeer geproefd hebben". Nu, ik was er niet bij, maar ben er wel bijna in gebleven.

Toch heeft de aktie resultaten gehad. Binnenkort volgt een nieuw gesprek met de minister. De vakbonden zijn geschrokken van de kritiek op hun lauwe reactie. Ze zijn nu bezig met het oprichten van een gezamenlijke Raad voor de Bedrijfsjeugd. De man die verantwoordelijk was voor het gebrek aan interesse dat eerder voor de Aktiegroep werd getoond is bij het N.V.V. op dood spoor gezet.

Brief: "— In overleg met het bestuur van de school deel ik U mede, dat het verslag niet voor publikatie bestemd is. — Was getekend: D. Dijkshoorn, d.d. 5-12-1968."

De heer Dijkshoorn is directeur van de School Voor Individueel Technisch Onderwijs Zeezwaluwhof in Den Haag. Het verslag geeft het gesprek weer, dat minister Veringa en staatssecretaris Grosheide op veertien november 1968 voerden met de Aktiegroep Zeezwaluwhof.

Ik vind het verslag echter — met alle respect voor de heer Dijkshoorn c.s. — wél geschikt voor publikatie. Vandaar.

WILLEM KLOPPERT

Politie actie, is a) het optreden van de Amsterdamse politie tijdens de rellen van 1966, b) het optreden van de rijkspolitie tijdens de rellen van St. Willebrord, c) een optreden van de Amsterdamse politiekapel.

c.h.

Nu Charles Hugo geen aanspraken meer kan maken op de Spaanse troon, heeft hij, zo vernemen wij uit een doorgaans betrouwbaar ingelichte Spaanse bron, de aanbieding aanvaard voor stand-in van Guus Hermus als de Man van La Mancha. Of zijn echtgenote hem ook hierbij ter zijde blijft staan, wellicht als vervanger van Lex Goudsmit, kon onze brop niet mededelen.

Vondeling: "Gatverdamme!"

Is Beel een bevriend staatshoofd?

wip

Vader en moeder Jansen zijn met hun zoontje Wim naar een speeltuin gegaan. Mevrouw Jansen is de laatste tijd nogal in gewicht toegenomen, zodat ook zij aan de verschillende genoegens van de speeltuin deelneemt in de hoop dat haar — eens zo slanke — lijn daarbij gebaat zal zijn. Mevrouw Jansen weegt nu 150 pond en haar man 180 pond. Wanneer beiden op de wip gaan zitten heeft mevrouw Jansen dus geen kans om uit haar verheven positie neer te dalen. Maar daar weet zij wel raad op en zegt daarom tegen haar man: "Schuif jij nu wat naar voren, dan kan de wip toch in evenwicht komen." Zo gezegd, zo gedaan, en ze wippen een poosje dat het een lieve lust is. Maar kleine Wim zou ook wel eens graag op die wip zitten en laat dit dan ook met luide stem horen. Mijnheer Jansen gaat nu zitten op de plaats waar eerst zijn vrouw zat en mevrouw Jansen gaat zitten op precies dezelfde plaats waar eerst haar man zat en neemt bovendien nog kleine Wim op haar schoot. Nu blijkt dat de wip weer in evenwicht is. En nu

willen wij graag dat je eens probeert uit te rekenen hoe zwaar die kleine Wim nu wel is.

Oplossing: Wim weegt 99 pond
(Uit: Wie Wat Waar voor de Jeugd 1952/53)

ned. indië

Hoe vertalen we "Wir haben es nicht gewusst?"

Dresden
Ontsporing.
Kampang.
Kom Naar Indië Liquidieren.
K(n)illers.
KNILroy was here.
Beelhouwwerk.

Het is toch wel opmerkelijk dat de goedkoopste shag in Nederland Javaanse Jongens heet.

krak

Het wordt toch wel tijd dat ook Pieter van Vollenhoven weer eens in het nieuws komt. Nu is dat natuurlijk niet eenvoudig voor de jongeman, iedere dag jonge aanplant snoeien voor de Nederlandse Heidemaatschappij en plaggen steken geven weinig aanleiding voor voorpagina-nieuws. Hij zou uiteraard het voorbeeld van zijn Spaans-Franse zwager kunnen volgen en af en toe de St. Pieters- of Lemelerberg kunnen beklimmen, maar vermoedelijk moet hij dat in zijn eentje doen en wie zal er dan van ondersteboven zijn. Mogelijk de vereniging tot bevordering van de wandelsport of het verbond van voetgangers, maar daar heeft hij niet veel aan. Nee, er zal niets anders opzitten dan dat hij opnieuw een enkel breekt.

bravo

Vraag van het jaar 1968: G. Bomans aan non in de tropen: "Zit zo'n habijt nou niet warm?"

Ethiopië: Syphilusarbeid.

Het monster van Francostein.

Ire(i)ne

Enkele gegevens voor sportvissers.

Voor de Zuidhollandse stromen:

1. gesloten tijd voor zoetwatervissen zie binnenwateren. 2. gesloten tijd voor de gewone- en speciale hengel van 1 april tot en met 31 mei. 3. geen gesloten tijd voor de gewone- en speciale hengel in de Nieuwe Waterweg, westelijk van de lijn gaande van het Oostelijk havenhoofd van Maassluis haaks op de stroom en voor het gebied gelegen westelijk van de lijn gaande van de hoogste toren van Willemstad naar de hoogste toren van Numansdorp. 4. het is verboden in de Zuidhollandse stromen tussen zaterdagavond zes uur en zondagavond twaalf uur te vissen met de peur, verder is het vissen met de peur vrij.

Voor de Waddenzee en de Zeeuwse stromen.

1. geen gesloten tijd vissoorten. 2. geen gesloten tijd sportvistuigen. 3. nachtvisserij toegestaan. Een gewone hengel is het vistuig, bestaande uit een roede - al dan niet voorzien van een opwindmachine - een aan die roede bevestigde lijn of snoer - al dan niet voorzien van een of meer dobbers - en ten hoogste drie vishaken, voorzien van door de minister aangewezen aas.

De aassoorten welke zijn vastgesteld voor de gewone hengel, zijn de volgende: a. brood, aardappel, deeg, kaas, al dan niet gekiemde granen, zaden en peulvruchten, fruit, slachtprodukten, zeepeer, zager, mossel, afgeknotte gaper (putschelp), worm, steurkrab en garnaal; b. nabootsing van de onder a bedoelde produkten; c. insekten en insektenlarven, alsmede nabootsing daarvan, voor zover van deze nabootsing de grootste afmeting niet meer bedraagt dan 2,5 cm; d. stukjes vis, voor zover de grootste afmeting daarvan niet meer dan 3 cm bedraagt.

Natuurlijke insekten en insektenlarven zijn dus niet aan een maat gebonden, doch nabootsing daarvan wel. Ook zijn nabootsing van stukjes vis voor de gewone hengel niet toegestaan.

Een speciale hengel is elke hengel niet zijnde een gewone hengel.

Uit: V&D-agenda voor het jaar 1969, blz. 16-17.

Westerling - oosterling - zilverling.

Beel, is a) plant die hoort tot de familie der naaktzadigen,

b) Nederlands oorlogsmisdadiger, c) kaaslorrie.

Is de Fabeltjeskrant links of rechts?

In Spanje is het voor de zoveelste maal: niet Franco thuis, maar Franco gevangenis.

lach 8 .....

Onder de kop "NORMEN" schreef de hoofdredacteur van het blad voor de man van nu LACH 69 At van den Ouden op 13 december van het vorig jaar een artikel, gewijd aan de advertenties in zijn wekelijkse periodiek. Het stuk vangt aan met de volgende alinea, en wij citeren letterlijk: "Het zou van een soort struisvogelpolitiek getuigen, indien de redactie op geen enkele manier zou reageren op de ingrijpende beslissing van de directie ten aanzien van het strenger selecteren van advertenties, die in LACH 69 verschijnen. Letterlijk luidde het bericht van de uitgever: "Er is onder ons aandacht gebracht dat een adverteerder in ons weekblad LACH 69 bij de door de lezers aangevraagde documentatie artikelen en folders insloot, die de grenzen van oirbaarheid en goed fatsoen overtraden. Wij menen in het belang van onze lezers gehandeld te hebben door een strengere selectie toe te passen, waardoor gebeurtenissen als hier bedoeld voorkomen kunnen worden."

Even verderop vervolgt Van den Ouden: "LACH 69 is een blad dat liberalisatie van de sex in het algemeen voorstaat. Toen wij dan ook advertenties aangeboden kregen die dienovereenkomstige artikelen voor de lezers hadden aan te bieden, was het geen punt of ze wel of niet voor plaatsing in aanmerking zouden komen. Ook al zal er een categorie mensen zijn die dergelijke advertenties als "vies" etc. beschouwt. Het spreekt vanzelf dat iedere uitgeverij normen heeft waar het gaat om de plaatsing van annonces."

De hoofdredacteur stelt vervolgens:

"LACH 69 is op dat punt zeer tolerant. Of liever gezegd: was tot voor kort zeer tolerant. Tot dat er onder onze aandacht werd gebracht, dat er enkele adverteerders bij het door de lezers aangevraagde documentatie-materiaal artikelen, foto's, etc. stopten, die ons inziens toch te ver gingen. Vandaar deze ingrijpende beslissing." Waarop hij concludeert: "U als lezer bent er bijvoorbeeld niet mee gebaat ongevraagd een serie pornografische foto's in uw brievenbus te vinden, als u bij de firma die u deze bezorgde een in alle winkels vrijelijk te verkrijgen boek hebt besteld."

Een alinea verder slaakt de heer Van den Ouden dan de kreet: "Wie pornografische foto's wil hebben, zal andere wegen moeten vinden. Niet via ons blad!" Tot slot: "Het valt dus te begrijpen dat wij de zorgen die wij aan LACH 69 besteed hebben om het te maken tot wat het nu is, niet ondergraven wensen te zien door advertenties, die niet stroken met onze ideeën over oirbaarheid en goed fatsoen. Bovendien geloven wij dat "de-man-van-nu" geen behoefte heeft aan

.. Vervolg op pag. 21

prijssvraag

FEESTNUMMEREN

In dit feestnummer ter gelegenheid van de geboorte van Nieuwe GRrOM: een prijsvraag. En omdat vernieuwde GRrOM zichzelf respecteert, een bijzondere puzzel met een buitengewoon verrassende hoofdprijs. Ons uitgangspunt was de bekende kreet: de krant is een meneer. Zoals u op de voorpagina hebt kunnen lezen ontkennen wij dit. Daarom geven wij Meneer GRrOM prijs. Stort u op de opgave en ding mee naar een intieme kennismaking met Meneer GRrOM.

Pluk de dag, win een nacht.

DE VRAGEN

1. Wie is de Nederlandse minister van Ontwikkelingshulp?
2. Wie is de topscoër van de Eredivisie?
3. Hoe heet de hoofdstad van Columbia?
4. Wie is de dirigent van het R.Ph.O.?
5. Hoe heet de voorzitter van de AVRO?
6. Wie verfilmde "Rosemary's baby"?
7. Wie is de hoofdredacteur van de Telegraaf?
8. Hoeveel toetsen heeft de schoolpiano?
9. Hoe heet de voorzitter van de AR partij?
10. Wat deed de koningin van Lombardije?

Vervolg van pag. 19

op papier getoonde oefeningen van sexueel zeer gefrustreerde mensen." Was getekend: At van den Ouden.

Laten we commentaar op bovenstaande LACH-ontboezemingen uitstellen. Wij hebben de moeite genomen een onderzoek in te stellen naar de gewraakte advertenties en schreven een aantal firma's die realistische lectuur en foto's aanprezen een briefje, waarin we om documentatiemateriaal (catalogi) vroegen. Het resultaat was een fraaie verzameling folders en brochures, waarvan de meeste uitvoerig geïllustreerd met foto's. De firma's die reageerden op onze ingesloten postzegels, waren: Heuco, Tiel; Sebregts Rotterdam; Tradimex, Amsterdam; Driesen Ridderkark; Vero Amsterdam; Sex Club Holland, Amsterdam en Jehaka, Maas-tricht. Wat ons werd aangeboden en aanprezen,

kwam steeds neer op: foto's boeken en seksuele hulpmiddelen (meestal omschreven als hygiënische artikelen). Uit de volgende bloemlezing kunt ge zelf opmaken of de uitgeverij en hoofdredacteur van LACH 69 gelijk hadden toen zij de advertenties verder weigerden. Allereerst enige boeken (realistisch).

"Zeventien" 345 blz. f 15,50 (Vero). Volgens de folder: "... De eerste ontmoetingen in het mysterieuze land van de sex. Ga mee en beleef de eerste seksuele "ontmoeting" van de 17-jarige, waar het helpen de eerste fase is..." Zonder veel commentaar haalde zij een zakdoek uit een van de zakken van mijn kamerjas..." Toen trok zij mijn jas geheel open. In het begin waren het haar mond en handen die mijn lichaam liefkoosden. Bedachtzaam ging zij door met stralen, het kleine zakdoekje klaarhoudend .... Een mooi zuiver boek. Fijn geschreven."

"Spreekuur met sex" 222 pagina's en ont-hullende foto's, f 5,90 door F. Kaminsky (Jehaka). "Hedy trok haar nachthemd uit, sprong in bed en keek verleidelijk naar Tom. Was een glimlach voldoende om hem over te halen bij haar in bed te komen? Ze kreunde van verlangen en.... Lees tot in de details hoe het verder ging."

"Lesbische Vampiers" 192 pagina's met foto's, door Pat Hilton f 6,90 (Sebregts). "Eindelijk een boek in romanvorm over lesbische vrouwen (met foto's van meisjes in ongebruikelijke houdingen). Ook lesbische liefde kan vrouwen soms in extase brengen. Maar hoe gaat dit eigenlijk in z'n werk, hoe doen ze het? Wel in deze roman leest u alles."

"De grote orgie" met vele foto's f 15 (Heuco). "Clodia lag met gebonden enkels en polsen, in de schaduw achter de toetsen stond Spartacus met een brandijzer in zijn handen. "Maak haar enkels los," beval Spartacus zijn mannen. "en trek haar benen van elkaar." Gretige, trillende handen grepen in het gladde vel van haar dijen en trokken deze wijd uit elkaar..... Met een snelle beweging doorliep het ijzer de afstand tot het blanke vlees."

Andere titels: Ontucht uit liefde; Hospitaal der zonde; Nazi-sadisten; De vrouw met twee seksen; De vrouwenjager; Maria Monk, de zwarte

non; De tempel der liefde; Mijn liederlijk leven; De wellustige minnares; De gemartelden; Totale wellust; Maagd op drift; Vrouwen met scheve ogen; Wellust en zwarte kunst; Verdalgingskamp.

Vervolgens de foto's. Onder de titel "De connaisseurs serie" brengt Vero bizarre en zeer exclusieve fotomagazines (omschrijving van de firma), zoals "De kastijdende verpleegster". ruim 64 foto's f 17.50; "De domme lesbienne", 36 haarscherpe foto's f 17.50; vechtende en worstelende modellen, gespannen billen door uiterst exclusieve houdingen en situaties, 28 foto's f 17.50; "40 plus", voor hen die houden van modellen met zeer zware borsten f 17.50. Jehaka uit Maastricht prijst aan: mannen en vrouwen in alle mogelijke houdingen in de serie Internationale Sex- en Naakt-foto's. Meer dan 500 prachtige en unieke foto's. Vele mannen en vrouwen poseren voor u in de meest uiteenlopende houdingen. Over de inhoud van de foto's kunnen wij niet meer vertellen. Maar zie wat u nog nooit gezien hebt op foto's,

veelal in kleuren. Vele foto's op groot muurformaat. Absoluut nieuw voor Nederland. f 47.50 (tekst letterlijk uit de brochure). Alle firma's brengen verder vele nudistenfoto's, foto's naar de natuur, pin-up foto's, enzovoorts, zowel uit Amerika als uit Denemarken.

Boeken over seksuele technieken en dergelijke. De meeste werken in dit genre behandelen, wat genoemd wordt: seksuele afwijkingen. Een voorbeeld: "Seksuele afwijkingen" f 5,45 (Vero), masochisme vriendinnen, de Lesbische liefde en omgang wordt in dit boek openhartig besproken en met illustraties (foto's) toegelicht. Transvestisme-gedwongen om vrouw te zijn. Narcisme-sodomie en vele andere afwijkingen. Rijk geïllustreerd en uitsluitend voor de meer ervaren lezer onder u. Enkele andere titels: "Seksuele variaties" door dr. H. Böll, f 9.90 (Jehaka) "Abnormaal seksueel gedrag", "Het seksuele sadisme", "Seksuele afwijkingen in de praktijk" door M.D. Greenwood f 14.90 (Jehaka). Dit boek beschrijft met een openhartigheid, die niets aan de verbeelding overlaat,

vele soorten orgieën en uitpattingen, zoals: masturbatie (zelfbevrediging) - lesbische liefde - homo-sexualiteit - sadisme - nymphomanie - superpotentie - masochisme - perversiteit. Alle onderwerpen worden zonder enige valse schaamte behandeld. ZEER BIZONDERE FOTOSERIE.

Nog enkele titels: "Abnormale seksuele technieken", "Verboden seksuele praktijken", "Sex zonder trouwring". De Sex Club Holland komt in dit genre met "Sextechnieken met verrassing": U geeft ons Uw verlangen omtrent de techniek en wij zenden het per omgaande, 1 techniek met verrassing f 10. Hygiënische artikelen. Het aanbod is even groot als veelsoortig.

Voorbeelden: Liefdesdranken, heren- en vrouwencrèmes, ontwikkelingscrème, sex-bonbons, liefdeskruiden. Zeer bijzonder is de volgende sensatie uit Japan: "De Personal-Vibrator, het massage apparaat voor de moderne vrouw." De folder zegt: "Nuttig, het stimuleert de bloedsomloop en ontspant ieder lichaamsdeel". Uit de vorm van het apparaat blijkt echter uitdellijk dat de Japanse sensatie voor slechts één lichaamsdeel bedoeld is. Wat betreft condooms, de mogelijkheden lijken onbegrenst. Veel "speciale condooms" zien eruit als middeleeuwse martelwerktuigen: "De condooms zijn voorzien van randen, uitsteeksels, tanden etc." Verder wordt veelvuldig geadverteerd met "eikelcondooms".

Andere artikelen: kunstpenissen (al of niet met handbediening en inspuitsmogelijkheid); erectie-vertelgende middelen; sex-lingerie.

Natuurlijk is de lijst niet volledig, maar we menen dat u door onze opsomming een goed beeld heeft van waar het om gaat. We dachten zo dat de uitgever en hoofdredactie van het blad Lach 69 zich beter nog eens hadden kunnen bedenken, voor zij het gewichtige besluit namen in het vervolg hunne lezers te behoeden voor adverteerders als door ons geciteerd. Echte pornografie werd ons niet aangeboden. Slechts enkele werkjes tenderen in de richting van pornografie (zoals de fotoboeken voor fl. 17,50, wat tamelijk veel is voor, laten we zeggen: semi-pornografie). Wat wij heel

eng vinden, is de laatste regel van Van den Oudens artikel: "Bovendien geloven wij, dat "de man-van-nu" geen behoefte heeft aan enz." We krijgen de bekende dooi-beestjes-smaak in de mond als we lezen wat de man beweert. Verder vragen we ons af, of wij niet het recht hebben (is gelijk dezelfde stupide ongenueanceerdheid als Van den Ouden) om op te merken, dat wij geloven dat de man-van-nu (wie dat ook wezen mag) geen behoefte heeft aan op papier getoonde oefeningen van seksueel zeer gefrustreerde mensen, ofwel LACH 69

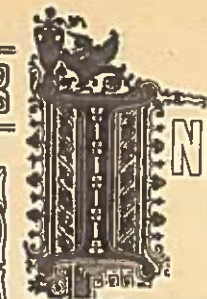
Het zou goed zijn als At van den Ouden eens lang en zorgvuldig nadacht over wat hij eerder in zijn artikel schreef: "LACH 69 is een blad dat liberalisatie van de seks in het algemeen voorstaat". Wij vermoeden zo dat hij weinig begrijpt van wat hij daar zegt. Bovendien, de mensen van LACH 69 kunnen enig nadenken wel gebruiken, blijkt week in, week uit.

MEDIAAL / YARGH

GRROM

ONDER REDAKTIE VAN:
GEJE VAN DER BREGGEN

INFORMATIE

PIM REINDERS

In de Westerse pers werd en wordt veel geluld over (zelf)censuur in Tsjecho-slowakije. Half december baggerde ik door de Praagse sneeuw en bezocht redakties van enkele kranten en weekbladen. Ik bemerkte dat de rantsoenering van papier en drukcapaciteit en de selectie bij de journalistenopleiding veel belangrijker en effectiever vormen van censuur zijn dan het ideologisch geschoold oog van de censor.

Geen journalistje is er sinds augustus verdwenen bij Prace, het dagblad van de vakverbonden en met een oplage van 380.000 de voornaamste krant in Tsjechië na het partijblad Rude Pravo. "Een preventieve censuur als onder Novotny kan niet terugkeren" zegt de chefredaktrice van de redactie buitenland. "Daarvoor zijn wij een te machtige krant. Wij mobiliseren de arbeiders en steunen de studenten in hun akties. Onze selectie van het nieuws dat komt uit de Warschau-paklanden, die deelnamen aan de invasie, is veel scherper geworden".

Uw krant heeft slechts 8 pagina's. "Ja, dat komt door het papiergebrek. Het papier wordt door de staat gedistribueerd. Ook de hoeveelheid beschikbare drukcapaciteit wordt door de regering bepaald". Ik vind het zo gek dat er maar één journalist van de persfakulteit op Uw redactie werkt. "Het onderwijs aan de persfakulteit van de Karlv-universiteit is tot nu toe veel te theoretisch geweest. Bovendien, ten tijde van Novotny ging men niet zo gauw journalistiek studeren omdat men in de pers weinig kon zeggen. De afgestudeerden gingen naar de tijdschriften of de radio en tv en ook wel de film. Daar waren de mogelijkheden om een eigen mening te verkondigen veel groter".

Rude Pravo krijgt echter 2 maal zoveel papier en wordt ook veel sneller door PNS, het staatsdistributiesysteem voor alle binnen- en buitenlandse publikaties, verspreid. Als de regering besluit Uw krant geen papier meer te geven, omdat Uw krant bijv. als schadelijk voor "het werkende volk" wordt beschouwd, betekent dat dan het einde van de krant? "Ja, in dat geval wel, maar wij nemen zelf deel aan die regering!" Svobodné Slovo refereert academici boven afgestudeerden als journalisten en medewerkers? "Nu nog wel. Maar dat zal gaan veranderen. De opleiding is sinds september '67 gewijzigd, meer op de praktijk gericht". Aan de andere kant van het Wenceslavplein, op de redactie van Svobodné Slovo, het blad van de Tsjecho-slowaakse Socialistische Partij, hoor ik vrijwel hetzelfde verhaal. Jaroslav Cerny, redakteur buitenland zegt er dit van: "Onze krant wordt uitgegeven door de uitgeverij Melantrich, eigendom van de Socialistische Partij.

Vervolg op pag. 27

24-2-'69

MYTHOLOGIE

geachte regering,

In het midden van de vorige eeuw is aan de Rijksuniversiteit van Leiden een leerstoel opgericht voor de vaderlandse geschiedenis. In "Soldaat Overtoer", een reportage over de verrichtingen van het Ned. leger in Indochina, die in 1947 verscheen, staat op pagina 186: "Met opgeheven hoofd, de vechtpet in de nek, en de brau over de schouder zo betrad de Nederlander soldaat de grond van Indochina. Maar zijn doel is vrede, en waan hij staat, gloeien achter hem de vruchten van zijn werk." Hoe zek het ook may klinken, beide opmerkingen staan in een oorzakelijk verband. In het midden van de vorige eeuw was er bij velen een grote twijfel of het wel zinnig was de Ned. Staat te laten voortbestaan. Mede daarom werd het door anderen noodzakelijk geacht wat meer aandacht aan de vaderlandse geschiedenis te besteden. Dan zou immers het nationale ook beter beter tot alle Nederlanders kunnen doordringen. Vooral zinder het instellen van die leerstoel in de leerstoel de mythologie van de Nederlanden staat begonnen. Een onderdeel van die mythe is het verhaal over de relatie tussen Nederland en het deel van Zuidoost-Azië, dat hier lang tijd Ned. Oost Indië werd genoemd. Wij wil iedere Nederlander kent wel de verhalen over "de groene gordel van Sumatra" waar "wat groots werd verricht". Over Multatuli kwam er met diens Max Havelaar de dreiging van een ontmarkering van de mythe. Maar er werd plakkig gewoonte ontdekt, dat de slechte rijkten in de Max Havelaar vooral

product manager →

Voor een in het westen van het land gevestigde dagbladuitgever, zoeken wij contact met een: Product Manager.

De functieomschrijving luidt: De Product Manager is verantwoordelijk voor de marketing van de krant, dus voor de optimale afstemming ervan op de wensen van de lezers en adverteerders zodat deze een maximale bijdrage kan leveren aan de rentabiliteit van de onderneming.

Tot zijn taak behoort: Het via marktonderzoek volgen van de markt, bestaande uit specifieke groepen lezers en adverteerders.

Het beïnvloeden van de redactie om de redactionele inhoud en niveau aan te passen aan de wensen van de lezer.

Het voeren van de verkoopafdeling met de informatie nodig om de adverteerder met de meest effectieve verkoopargumentatie te bewerken

Het leiden van alle reclame- en sales promotions activiteiten.

Het onderhouden van de contacten met het reclamebureau en externe markt-onderzoekbureaus.

Plaats in de organisatie: De Product Manager ressorteert direkt onder de redactie en heeft voor de realisatie van de marketingdoelstellingen vooral frequent contact met hoofdredakteur en verkoop-leider.

Geboden wordt: Een functie waarin een jonge Product Manager met in principe een academische- of NOIB-op-leiding, zo mogelijk aangevuld met SRO, de gelegenheid krijgt elders opgedane praktijkervaring uit te bouwen in een onderneming die sterk expansief denkt.

Geïnteresseerden in deze functie wordt verzocht zich schriftelijk te wenden tot Drs. J. P. Verdegaal, N.V. Markon Marketing Konsulenten, J. J. Viottastraat 52 te Amsterdam.

de in andere varken waren. Een hooftpunt in de mythe over onze koloniale geschiedenis is wel het verhaal over de fibuurtentjes van 1945. Door de belastingen van dr. Pluching konet daar ook een ontmarkering aan. In dat werd tijd, heren. Het wordt tijd dat, wat het Ned. leger toen in Indochina deed, niet een politioenele actie, maar een yuerige koloniale oorlog wordt genoemd. Dit dreist naamt. Zie verder pag. 31

Vorig jaar lazen wij Elseviers Weekblad. Op dertig november schrokken we van nevenstaande advertentie. Product Manager; beïnvloeden; een anonieme, in het westen van het land gevestigde dagbladuitgever; het maakte nieuwsgierig. Die dagbladuitgever bleek Mr. M.C.G. ten Hagen te zijn. Het blad; Cobouw.

Spoorslags naar Amsterdam. Aan de J. J. Viottastraat, perceel 52 staat het pand van de N.V. Markon Marketing Konsulenten. Op de deur (o.a.) Bureau voor Oplagecontrole. Achter de deur (o.a.): een telefoniste, blond, verkouden. Hogerop zit drs. J. P. Verdegaal, goedlachs, argwanend. Drs. Verdegaal stelde de advertentie op.

De volgende dag naar den Haag. De heer A.A.M. Oremus staat bij de uitgang van het station, in zijn kwaliteit van hoofdredacteur van Cobouw, met dat blad in zijn handen. Een lieve man, Oremus. Later brengt hij ons in zijn auto naar zijn directeur, de heer mr. M.C.G. ten Hagen, bekend uitgever. We zijn er niet helemaal gekomen. De wagen slipt en glijdt door een hek. Ten Hagen is hoegenaamd niet onder de indruk.

een schaap met vijf poten

U hebt die advertentie voor een product-manager voor Cobouw opgesteld. U schreef: -Tot zijn taak behoort: Het via marktonderzoek volgen van de markt, bestaande uit specifieke groepen lezers en adverteerders. Het beïnvloeden van de redactie om de redactionele inhoud en niveau aan te passen aan de wensen van de lezers. - U durft.

Drs. J. P. Verdegaal grinnikt even. Kijk, die tekst had ik ook al onderstreept, maar u vergeet misschien dat het geen advertentie was voor journalisten, maar voor product-managers. In de marketingsfeer heeft 'beïnvloeden' een veel minder gelaten betekenis dan voor u. Welke dan? Adviseren, de product-manager heeft een adviserende taak. Hij moet zijn visie uitdragen naar redactie en verkoopleiding. Je zou kunnen zeggen dat hij de lezer op de redactie vertegenwoordigt.

Nog afgezien van de vraag hoe dat in godsnaam mogelijk is: dat vinden wij helemaal niet nodig. Je moet zelf je artikel schrijven en daarbij moet je niet door De Lezer op je vingers worden gekeken, dat komt later wel. Verdegaal: U gaat nog uit van de klassieke theorieën, net als de meeste ondernemers. Zij maken een produkt en ze vinden dat een goed produkt. Hoe ze het aan de man brengen zien ze wel. Ze denken dat de consument het produkt ook wel goed zal vinden. Maar de marketingkonsulent zeg: dat is fout, de consument bepaalt zelf welk produkt hij wil hebben. Dat is het produkt dat de producent moet maken.

Dus als de lezer een blad wil dat vol staat met leugens moet dat blad er ook maar komen. Ja, zo'n blad heeft beslist bestaansrecht. De lezer wil ondergaan wat hij fijn vindt, of gestagen worden. Prachtig, maar nu is het wel zo, dat een zeer kleine groep de financiële mogelijkheden heeft om een krant uit te geven. Bent u misschien met mij van mening dat het verstrekken van zoveel mogelijk informatie van groot belang is voor het zo goed mogelijk werken van een democratie? Jawel. Vindt u dan misschien ook dat die kleine groep ondernemers verantwoordelijk is voor een groot deel van het maatschappelijk gebeuren?

Daar ben ik niet zo zeker van. De krant is een onderneming als elke andere. De direktie werkt met geld van derden. Er moet winst worden gemaakt. Dat wil zeggen: continuïteit en een blijvend inkomen voor de ondernemer. Daarom zal de ondernemer de wensen van de konsumenten, de lezers, moeten kennen. Daar heeft hij een product manager voor nodig. Die onderzoekt welke lezers een krant heeft. De product manager moet ook kunnen zeggen voor welk deel van de krant de lezers geen belangstelling hebben en eveneens wat ze in de krant missen. Daar zal de redaktie rekening mee moeten houden.

Je moet de lezer dus alleen maar die informatie geven, die hij wil lezen. Dan zullen belangrijke zaken, waar hij het belang niet van beseft - door welke oorzaak dan ook - al gauw in het verdomhoekje komen. Ja en nee. Een goede krant, die goed verkocht wordt. Misschien zijn er wel te veel kranten in Nederland. De inhoud is grotendeels gelijk, en de kostprijs is hoog. Dankzij de product manager zal de lezer die méér wil dus wel de underdog worden. Dat vinden we toch wel jammer. Ach, het is net als in de tabakshandel, de detaillist verdwijnt, maar een paar zullen zich handhaven, omdat er een groep konsumenten is, die belang hecht aan het advies van

de vakman. Maar die kranten worden dan wel in een heel moeilijke concurrentiepositie gedrukt. Verdegaa! De lezer, die méér wil, zal meer moeten betalen.

De inkomsten van een krant bestaan voor tweederde uit advertenties. Wat doet de product manager als hij ziet dat belangrijke adverteerders door bepaalde berichten worden geschaad? Weinig, hij zal vragen of het plaatsen van zo'n bericht van belang is. Is dat zo, dan is er nog niets aan de hand, want zoals de krant de adverteerders nodig heeft, hebben de adverteerders de krant nodig. Die biedt hen een bepaald pakket lezers, waarop de adverteerders zich willen richten. De adverteerder mag geen invloed hebben op het redactionele beleid. Samenvattend: de product manager zorgt ervoor dat de krant zoveel mogelijk lezers krijgt. De adverteerders zorgen voor tweederde van de inkomsten in de krant. Zoveel meer lezers, zoveel advertenties meer. De redactie is in loondienst.

Een dag later op de redactie van Cobouw, het enige dagblad voor de bouw ter wereld, zoals hoofdredacteur A.A.M. Oremus enkele malen opmerkt. Cobouw bekomentarieert het gebeuren in de bouwwereld vanuit de ondernemersvisie. Maar dat wil niet zeggen dat ik af en toe niet recht tegen de ondernemers inschrijf, zegt Oremus. En als de product manager dat nu eens minder leuk vindt? Daar heb ik niets mee te maken, ik ben de baas. Maar ik geloof niet dat de product manager zich met de commentaren zal bemoeien. Dat is zijn taak niet. Hij moet dingen uitzoeken waar ik niet aan toe kom. Welke lezers hebben we en waar gaat hun speciale interesse naar uit? Dat zijn dingen die ik wil weten en die moet hij voor mij uitzoeken. We zijn bijvoorbeeld kort geleden met een buitenlandrubriek gestart. Nu wil ik weten, van hoe ver over de grens moet ik mijn nieuws halen.

door WILLEM KLOPPERT

Verder: waarom lezen architecten Cobouw, wat interesseert ze en wat missen ze, wat moet ik doen om nog meer kopjesfabrikanten mijn blad te laten lezen. Ik heb hetst gemerkt dat de studenten van de T.H.'s geïnteresseerd zijn in Cobouw. De product manager moet door markt-onderzoek meer van dergelijke potentiële lezers opsporen. Hij hoeft me niet te beïnvloeden, hij moet me helpen.

We zien een proefnummer met de nieuwe kop. Een smerige kop, meneer Oremus. Een rotkop, doe me een plezier en zeg dat zo ook tegen Ten Hagen.

Mr. M.C.G.M. ten Hagen is uitgever en directeur van Cobouw. We zoeken al heel lang een goede product manager, maar dat is een schaap met vijf poten. Verdegaa! heeft verteld dat reclamechefs en mensen uit het bedrijfsleven op zo'n advertentie reageren. Hebt u niet liever iemand uit het krantenbedrijf? Ja, maar die zijn er niet zo veel. Een krant is in eerste instantie een economisch produkt. Je schrijft voor een groep lezers, omdat die lezers dat graag willen. Cobouw is natuurlijk een speciaal blad. De product manager moet uitzoeken waar die homogene groep lezers ligt, voor wie zo'n blad interessant is. En verder hoe je dat blad zo goed mogelijk kunt maken. Hij moet de wensen van de lezers inventariseren. Dat wil nog niet zeggen dat je alle wensen van de lezers moet vervullen. Ik ben ervan overtuigd dat de meeste lezers graag de voetbaluitslagen in Cobouw zouden zien. Toch doe ik dat niet, want die kunnen ze elders ook lezen en ik wil Cobouw graag zo homogeen mogelijk houden. Verdegaa! zei dat er al veel product managers onder andere benamingen bij dagbladen werken. Volgens hem moet elk dagbladbedrijf een productmanager aantrekken. De combinatie directeur/hoofdredacteur, zoals bij het Limburgs Dagblad vindt hij ideaal. Daarom zou die krant ook zo goed gaan. Ik vind het niet noodzakelijk dat de eigenlijke dagbladen ook allemaal een product-manager aantrekken. Hun lezerskring is daarvoor eigenlijk te heterogeen. Er zouden zich conflicten tussen hoofdredacteur en product manager/directie kunnen voordoen. Oremus zegt: ik ben de baas. In geval van conflict, maar dat zie ik nog niet zo gauw gebeuren, zal er altijd overleg zijn tussen de drie partijen. Van mij mag Oremus een volkomen afwijkende mening hebben, waarmee hij recht tegen mijn haren en die van de lezers instrikt, als die mening maar gefundeerd is. Daar heeft de product manager niets mee te maken. De stelling van prof. Rooy dat de hoofdredacteur gepredisponerd is voor objectiviteit en de directie voor opportuniteit gaat me echt te ver.

INFORMATIE

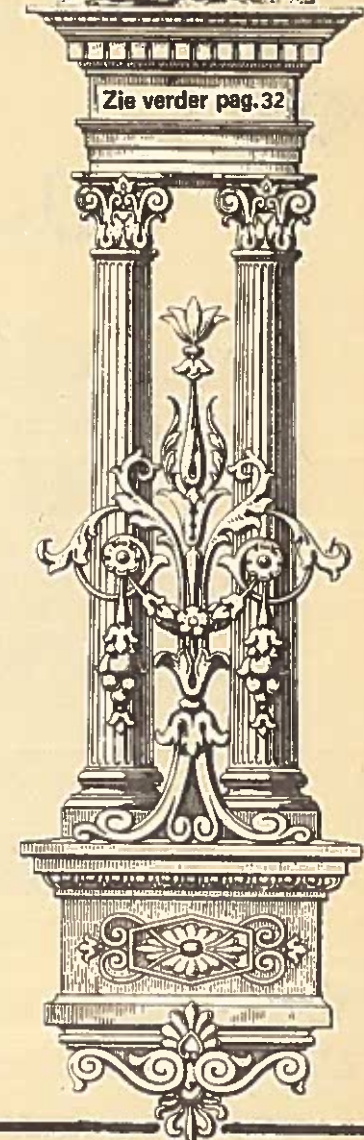
Vervolg van pag. 23

Papier is een belangrijk exportprodukt van Tsjechoslowakije en levert ons een deel van de broodnodige de-viezen op. Vandaar dat het papier gerantsoeneerd wordt, hoewel we voor augustus enige tijd zelf ons papier konden kopen, één van de oorzaken waardoor onze oplage vergeleken met maart '68 kon verdubbelen.

In de sombere gangen van de Karluniversiteit vertelde een docent van de persfakulteit mij een heel ander verhaal. "Wij leggen de nadruk op de theoretische aspecten van de journalistiek" Een andere docent zei mij dat de opleiding in drie afdelingen gesplitst was. Een afdeling bibliotheek en voorlichting, een afdeling radio en tv en een afdeling schrijvende pers. Op grond van de uitslag van een test wordt men aan het begin van de opleiding ingedeeld bij een van de mogelijkheden. Overstappen is onmogelijk. Met als gevolg bijv.: iemand die een opleiding voor de schrijvende pers wil volgen, zit vast aan een opleiding bibliotheek en voorlichting. Er is geen vrije keus. De man voegde er aan toe dat men dit systeem in '68 wilde veranderen, maar dat dit nog niet was gebeurd. Wanneer wel? "Dat hangt af van de politieke ontwikkelingen".

Zie verder pag. 32

(De vreemde spelling moet worden toegeschreven aan het feit,
dat beperkte middelen op de School voor de Journalistiek ons
voorlopig niet in staat stelden meer sierletters aan te schaffen.)

Pelletrie

politiek
van het
woord

Opstapinformatie

BEAMIX

1 Schud de inhoud van de hele zak op een schone plaats uit om een gelijkmatig mengsel te krijgen en meng de droge massa even.

2 Neem voldoende "Beamix" voor het karwei wat u onder handen hebt en doe de rest terug in de zak voor de volgende keer.

3 Maak een holte in het midden van de hoop en voeg bij beetje water toe, terwijl u ondertussen met een schop mengt. Gebruik het gemengde beton onmiddellijk.

4 Gebruik niet teveel water. Het mengsel moet prettig verwerkbaar zijn. Maximaal 7 liter water toevoegen

Opmerking
De inhoud van de zak geeft ongeveer 25 liter gemengde specie.

Alleen geldig
op de dag van
tstamping

VLUGGERTJE

Klaar .....
af.

TOT ZIENS

Ik doe niet meer mee.
Zelfs niet voor spek en bonen.
Ik ben nu dood hoor.

FOLGERT

columbia scx 6157

kaleidoskopische werveling van kleuren en sterren
zonnen en planeten van licht en ruimte
konfetti kleuren duizenden lichtpuntjes
uiteenspattend
zich weer samenvoegend tot
geluiden die komen van waar
ogen er niet meer toe doen
en liefde mogelijk maar niet broodnodig is:

smalgeschouderde fluitspeler
aan de poorten van dauw
gehuld in lila lendendoek
blaast zeepbellen
maakt geluidjes
fluit soms:
you're the kind of girl
that fits in with my world
maar kan ook vredig
peinzend staren naar niets

Niek Vechtman

als ik gauw dood ga,
wat ik wel denk op het ogenblik dat ik dit schrijf,
wil ik verbrand worden, en niet begraven,
want ik wil niet dat de wormen aan me knagen

of god verbranden nou goed vindt of niet,
dat doet niet terzake
trouwens, met een god die dat niet goed vindt
en die niet wil dat ik vloek,
met zo'n kleine god wil ik niks te maken hebben

de as moet maar in zee gegooid worden

als er later nog iemand mijn graf
wil kunnen bezoeken,
bewaars dan maar wat as
in een vaas onder een steen,
of hoe ze dat ook doen:

een steen naast die van mijn grootvader,
als het kan

Prof. v. Nifterik in t.v. rubriek
Kruisverhoor over de
Vestiging van het
Koninkrijk Gods:
Als ik er iets aan moet
doen, dan met de rust
van iemand die weet
dat het eigenlijk niet hoeft

(De vreemde spelling moet worden toegeschreven aan het feit,
dat beperkte middelen op de School voor de Journalistiek ons
voorlopig niet in staat stelden meer sierletters aan te schaffen.)

Pelletrie

politiek
van het
woord

Opstapinformatie

BEAMIX

1 Schud de inhoud van de hele zak op een schone plaats uit om een gelijkmatig mengsel te krijgen en meng de droge massa even.

2 Neem voldoende "Beamix" voor het karwei wat u onder handen hebt en doe de rest terug in de zak voor de volgende keer.

3 Maak een holte in het midden van de hoop en voeg bij beetje water toe, terwijl u ondertussen met een schop mengt. Gebruik het gemengde beton onmiddellijk.

4 Gebruik niet teveel water. Het mengsel moet prettig verwerkbaar zijn. Maximaal 7 liter water toevoegen

Opmerking
De inhoud van de zak geeft ongeveer 25 liter gemengde specie.

Alleen geldig
op de dag van
tstamping

VLUGGERTJE

Klaar .....
af.

TOT ZIENS

Ik doe niet meer mee.
Zelfs niet voor spek en bonen.
Ik ben nu dood hoor.

FOLGERT

columbia scx 6157

kaleidoskopische werveling van kleuren en sterren
zonnen en planeten van licht en ruimte
konfetti kleuren duizenden lichtpuntjes
uiteenspattend
zich weer samenvoegend tot
geluiden die komen van waar
ogen er niet meer toe doen
en liefde mogelijk maar niet broodnodig is:

smalgeschouderde fluitspeler
aan de poorten van dauw
gehuld in lila lendendoek
blaast zeepbellen
maakt geluidjes
fluit soms:
you're the kind of girl
that fits in with my world
maar kan ook vredig
peinzend staren naar niets

Niek Vechtman

als ik gauw dood ga,
wat ik wel denk op het ogenblik dat ik dit schrijf,
wil ik verbrand worden, en niet begraven,
want ik wil niet dat de wormen aan me knagen

of god verbranden nou goed vindt of niet,
dat doet niet terzake
trouwens, met een god die dat niet goed vindt
en die niet wil dat ik vloek,
met zo'n kleine god wil ik niks te maken hebben

de as moet maar in zee gegooid worden

als er later nog iemand mijn graf
wil kunnen bezoeken,
bewaars dan maar wat as
in een vaas onder een steen,
of hoe ze dat ook doen:

een steen naast die van mijn grootvader,
als het kan

Prof. v. Nijsterik in t.v. rubriek
Kruisverhoor over de
Vestiging van het
Koninkrijk Gods:
Als ik er iets aan moet
doen, dan met de rust
van iemand die weet
dat het eigenlijk niet hoeft

... Tante Corrie ... .. de verrader voor de vergeving ... .. en daarna ...

Een van onze jongens

Op deze pagina een literaire ontmoeting met het kinderblad 'De Goede Herder', een uitgave van De Goede Herder-Deventer. In deze tijd van vernieuwingsbewegingen in de kerken neemt uiteraard de kerkelijke kunst een geheel aparte plaats in. Te lang hebben we daarom verzuimd de aandacht te vestigen op dit blad, waarin (ik citeer) "...je elke maand boeiende verhalen zult lezen over de grote Koning, Jezus Christus, de Zoon van God." Elke maand! En toch zag men kans met de zevende jaargang nummer 21 te halen. Is dat niet wonderbaar.

Het blad is grotendeels gevuld met beeldverhalen. Eén daarvan - namen van schrijver en tekenaar staan er helaas niet bij - heet "Tante Corrie's Avontuur met God".

Tante Corrie begint haar verhaal met een flashback naar 1844, toen haar grootvader met vrienden samenkwam om voor de joden te bidden. Maar het eigenlijke verhaal gaat over de jodenvervolging in 1944.

Tante Corrie neemt liefderijk onderduikers op, maar haar goedhartigheid wordt haar noodlottig, want een Duitse verrader meldt zich bij haar onder het voorwendsel dat hij een onderduikadres zoekt. Gevolg: Arrestatie en concentratiekamp.

Zijn grootste dramatische spanning bereikt het epos echter in het tweede deel, dat na de oorlog speelt als de verrader voor zijn rechters verschijnt en ter dood wordt veroordeeld. Eerst heeft Tante Corrie nog een zwak moment en zegt dat zij de verrader haat. Dan echter komt zij na gebed tot inkeer en ver-

geeft de man. Zij schrijft hem een brief. Deze liefdevolle brief brengt een ommekeer teweeg in het tot dan zo verdorven leven van de verrader. Hij smeekt onmiddellijk de Heer om vergeving en verneemt op het zelfde moment in zijn oel, dat die vergeving verstrekt wordt. Door Jezus wel te verstaan. Want dat is het eerlijke en realistische in dit verhaal. De aardse straf gaat door. Hij moet sterven. Apart zij nog vermeld het meesterschap, waarmee de illustrator zijn tekenpen heeft gehanteerd. Het ontroerendst komt dat tot uitdrukking in de gelaatsexpressie van de verrader vóór en ná zijn bekering. Is Uw belangstelling gewekt voor deze religieus-artistieke vernieuwingsbeweging, schrijf dan een briefje naar Oom Jan en Oom Herman, Walstraat 13, Deventer.

P. v.d. Ende

Gelukkig Nieuwjaar

vandaag heb ik me een nieuwe agenda aangeschaft, een splinternieuw jaar in zakformaat met 365 nieuwe dagen voor f 3,90, goedkoper kan het toch niet

gaat het zo mee, meneer, zei de winkeljuffrouw en ik: dat ik dacht dat het wel zou lukken

zo werd ik de eigenaar van een nieuw jaar

NIK VECHTMANN

ZONDE

Op een avond midden in de kamer alleen in de kamer liet ik een harde daverende scheet. Vergeefse moeite. Niemand die het horen kon.

THE DAY AFTER THE DAYS BEFORE

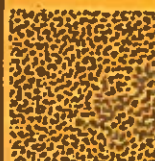
Ik krijg koppijn van kerstmis als geestelijken op volle toeren draaien als gelovigen stilstaan bij een voltooid verleden tijd als jongeren protesteren tegen kerstmis. Ik ben zo ziek van kerstmis. Misschien te veel gesaten.

MIS

Op de fiets treurig gestemd hoor ik kerkklokken luiden. Altijd raak. Er is iets heiligs mis.

HET KAN VERKEREN

't Kan vriezen.
't Kan dooien.
Vandaag regent 't.

3 112

PRECISERING

Kouwe kak, i.t.t. warme of lauwe.

PATHETIEK

Soort zoekt soort. Oehoe, waar zit je?

GEEN ANTWOORD

God? Niet te geloven.

Vervolg van pag. 24

Lijf in de discussie op de achtergrond te komen. Er wordt gesproken van wreedheden, die door leden van het Ned. leger begaan zijn en over de verantwoordelijkheid van politici, die leger leden laten optreden maar daarmee wordt nog niet de opvatting aangevat volgens welke het Nederlandse leger twintig jaar een politieke actie heeft uitgevoerd om de vrede en de veiligheid in Jeddouari te herstellen. Wat we most gebeurtenis is een volledig outmanoeuvre van de mythe. Het was geen politieke actie, maar een koloniale oorlog. Er werd geen vrede hersteld, maar een vreedzaam land werd op geweldadige wijze onder de voet gelopen omdat men in ons land dacht, dat Nederland daar iets te zeggen en te verdienen had. En koloniale in een proletarisch perspectief voor welke vorm van onderwijs ook deze oorlog als een blunder (andere aangelegenheden) wordt beschreven en politieke actie wordt genoemd, moeten er publicaties komen die dat ontwarren!

J.S. Dijk.

FOLGERT.

bon

naam
adres
plaats

sturen naar

Grrrom
Palmstraat 22
UTRECHT

en maak f.10,-

over op giro nr.
1366190
tnv.

Sch. v.d. Jonge

met
vermelding

G
Jong

